आजचे पंचांग

दिनांक : १२ ऑगस्ट २०२६ वार : बुधवार माह (अमावस्यांत) : आषाढ माह (पूर्णिमांत) : श्रावण ऋतु : वर्षा आयन : दक्षिणायन पक्ष : कृष्ण पक्ष तिथी : अमावस्या तिथी (रात्री ११:०५ पर्यंत) त्यानंतर प्रथम तिथी नक्षत्र : पुष्य नक्षत्र (सकाळी ०७:५९ पर्यंत) त्यानंतर आश्लेषा नक्षत्र योग : व्यातीपात योग (दुपारी ०३:२५ पर्यंत) त्यानंतर वरीयान योग करण : चतुष्पाद करण (दुपारी १२:२७ पर्यंत)

दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिशा... नवे विचार...

हिमाचल प्रदेशात पावसाचं तांडव...!

सिमला : सध्या हिमाचल प्रदेशात मुसळधार पावसाने हाहाकार माजवला आहे. राज्यातील जनजीवन पूर्णपणे विस्कळीत झाले आहे. स्टेट इमर्जन्सी ऑपरेशन्स सेंटरच्या ताज्या रिपोर्टनुसार, राज्यात पूर, भूस्खलन आणि रस्ते अपघातांच्या घटनांमध्ये आतापर्यंत तब्बल १५५ जणांना मृत्यू झाला आहे. याशिवाय, २५९ मुख्य रस्ते वाहतुकीसाठी बंद झाले आहेत. तर २५५ ट्रान्सफॉर्मर्स ठप्प झाल्याने अनेक भाग आंधारात गेले आहेत.

आरएनआय : MAHMAR/2021/85884 बुधवार, दि. १२ ऑगस्ट २०२६ वर्ष - १ अंक - ३१५ पाने - ४ पुणे/पिंपरी-चिंचवड

सारांश वृत्त

मराठा आरक्षण आंदोलनासाठी सुभाष भोसले यांची 'डिफेंडर' भेट; देवासाठी नवीन गाडी घेतो, तशी जरांगे पाटलांसाठी दिली

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

सांगोला : मराठा आरक्षणाच्या प्रश्नावर राज्यभर बैठका, चर्चा आणि आंदोलनाची तयारी सुरू असतानाच सांगोला तालुक्यातून मराठा समाजाच्या आंदोलनाला पाठबळ देणारी एक वेगळी घटना समोर आली आहे. सांगोला तालुक्यातील प्रगत शेतकरी आणि सराफ व्यापारी सुभाष भोसले यांनी मराठा समाजासाठी झटणारे मनोज जरांगे पाटील यांच्या कामासाठी एक डिफेंडर वाहन उपलब्ध करून दिले आहे.

मराठा समाजाच्या आंदोलनाच्या माध्यमातून समाजाच्या प्रश्नांसाठी सातत्याने प्रयत्न करणाऱ्या कार्यकर्त्यांना सुविधा मिळाव्यात, या उद्देशाने आपण ही गाडी दिल्याचे भोसले यांनी सांगितले.

यावेळी आपल्या भावना व्यक्त करताना सुभाष भोसले म्हणाले, ज्याप्रमाणे आपण आपल्या देवासाठी नवीन गाडी घेतो आणि ती श्रद्धेने अर्पण करतो, त्याच भावनेतून मी ही गाडी जरांगे पाटलांना दिली आहे. मराठा समाजाच्या प्रश्नासाठी झटणाऱ्या लोकांना प्रवासासाठी आणि आंदोलनाच्या कामासाठी सुविधा मिळावी, हा त्यामागचा उद्देश आहे.

मराठा आरक्षणाच्या प्रश्नावर सध्या राज्यातील विविध भागांत बैठका आणि चर्चा सुरू आहेत. आंदोलनाची पुढील दिशा, समाजाची भूमिका आणि आरक्षणाच्या मागणीसाठी करावयाच्या उपाययोजनांवर समाजबांधवांकडून विचारविनिमय केला जात आहे. या पार्श्वभूमीवर भोसले यांनी दिलेल्या वाहनाची चर्चा सांगोला तालुक्यासह मराठा समाजात सुरू झाली आहे.

भोसले हे शेतीसोबत सराफ व्यवसायातही कार्यरत असून सामाजिक उपक्रमांमध्येही सहभाग घेत असल्याचे सांगण्यात आले. मराठा समाजाच्या आरक्षणाच्या मागणीसाठी सुरू असलेल्या प्रयत्नांना आर्थिक तसेच प्रत्यक्ष स्वरूपात सहकार्य करण्याची भूमिका त्यांनी घेतली आहे.

ही गाडी माझ्यासाठी केवळ वाहन नाही; समाजाच्या कामासाठी दिलेले एक साधन आहे. मराठा समाजासाठी काम करणाऱ्या कार्यकर्त्यांना त्याचा उपयोग व्हावा, एवढीच अपेक्षा आहे, अशी भावना त्यांनी व्यक्त केली.

आंदोलनात सहभागी झाला, तर सरकारच्या कॅमेऱ्यात चेहरा कैद होणार?

'सुरक्षे'च्या नावाखाली नागरिकांच्या मूलभूत अधिकारांवर घाला? फेशियल रेकग्निशनच्या निगराणीवर गंभीर घटनात्मक प्रश्न

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली । प्रतिनिधी

सरकारविरोधात प्रश्न विचारणे, अन्यायाविरोधात रस्त्यावर उतरणे आणि आपल्या हक्कांसाठी आंदोलन करणे हा लोकशाहीतील नागरिकांचा मूलभूत अधिकार आहे. मात्र, आंदोलनाच्या ठिकाणीच नागरिकांचा चेहरा स्कॅन करून त्यांची ओळख, हालचाली आणि सहभाग नोंदवण्याची यंत्रणा उभी केली जात असेल, तर प्रश्न केवळ तंत्रज्ञानाचा राहत नाहीतो थेट स्वातंत्र्य, गोपनीयता आणि लोकशाहीच्या अस्तित्वाचा बनतो.

छएएढ पेपर-लीक प्रकरणाच्या निषेधार्थ जंतरमंतरवर झालेल्या विद्यार्थ्यांच्या आंदोलनादरम्यान पोलिसांकडून ३६०-डिग्री कॅमेरे, एआय-सक्षम स्मार्ट चष्मे आणि हँडहेल्ड फेशियल स्कॅनरचा वापर करण्यात आल्याचा संदर्भ डॉ. अनुराधा सिंग आणि विधी विद्यार्थी आयुष चौधरी यांच्या लेखात देण्यात आला आहे. या पार्श्वभूमीवर सार्वजनिक आंदोलनांवर फेशियल रेकग्निशन टेक्नॉलॉजीचा वापर करण्याच्या घटनात्मक मर्यादांवर गंभीर प्रश्न उपस्थित करण्यात आले आहेत.

आज आंदोलनाचा चेहरा, उद्या प्रत्येक नागरिकाचा डेटा?

फेशियल रेकग्निशन म्हणजे केवळ कॅमेऱ्याने फोटो काढणे नाही. एखाद्या व्यक्तीच्या चेहऱ्याची डिजिटल ओळख तयार करून ती इतर डेटाबेसशी जोडली जाऊ शकते. त्यामुळे आंदोलनात सहभागी झालेल्या नागरिकाचा चेहरा कोणत्या प्रणालीत साठवला जातो, त्याचा वापर किती काळ केला जातो, तो डेटा कोण पाहू शकतो आणि तो भविष्यात कोणत्या कारणासाठी वापरला जाईलहे प्रश्न अत्यंत गंभीर आहेत.

सर्वात धोकादायक बाब म्हणजे नागरिकाला आपला चेहरा स्कॅन केला जात असल्याची माहितीही नसू शकते.

एखादा विद्यार्थी आंदोलनात सहभागी झाला म्हणून त्याची डिजिटल ओळख सरकारी यंत्रणेकडे जमा झाली, तर उद्या तोच डेटा त्याच्या राजकीय किंवा सामाजिक सहभागाचा मागोवा घेण्यासाठी वापरला जाणार नाही, याची हमी कोण देणार?

'पुट्टास्वामी'नंतरही सरकारला अमर्याद निगराणीचा अधिकार आहे का?

गोपनीयतेच्या अधिकाराला मूलभूत अधिकाराचा दर्जा देणाऱ्या के. एस. पुट्टास्वामी विरुद्ध भारत सरकार या ऐतिहासिक निर्णयाचा आधार घेत लेखकांचा युक्तिवाद आहे की, केवळ अंतर्गत किंवा गुप्त प्रशासकीय मार्गदर्शक तत्त्वांच्या आधारावर राज्य नागरिकांच्या मूलभूत अधिकारांवर परिणाम करणारी व्यापक निगराणी व्यवस्था उभी करू शकत नाही.

यासाठी स्पष्ट, सार्वजनिक आणि कायदेशीर चौकट आवश्यक आहे.

म्हणजेच 'पोलिसांना गरज वाटली म्हणून कॅमेरा लावला' एवढ्या कारणावर नागरिकाच्या गोपनीयतेचा अधिकार संपत नाही.

आंदोलनावर नजर की असहमतीवर नजर?

लोकशाहीमध्ये आंदोलन म्हणजे गुन्हा नाही. सरकारच्या धोरणावर टीका करणे म्हणजे राष्ट्रविरोधी कृत्य नाही. प्रश्न विचारणे म्हणजे संशयित असणे नाही.

मग आंदोलनस्थळी चेहरा स्कॅन करून नागरिकांची ओळख जमा करण्याची पद्धत व्यापक झाली, तर त्याचा सर्वात मोठा परिणाम कोणावर होईल?

सामान्य नागरिकांवर. कारण ज्याला माहिती आहे की आंदोलनात सहभागी होताच त्याचा चेहरा सरकारी यंत्रणेच्या डेटाबेसमध्ये जाऊ शकतो, तो पुढच्या वेळी रस्त्यावर उतरण्यापूर्वी दहा वेळा विचार करेल. हीच तर लोकशाहीसाठी सर्वात मोठी धोक्याची घंटा आहे.

निगराणीची भीती निर्माण झाली आणि नागरिकांनी स्वतःच आवाज उठवणे बंद केले, तर सेन्सॉरशिपची गरजच उरणार नाही.

ब्रिटनचा धडा भारतासाठीही महत्त्वाचा

लेखात ब्रिटनमधील ठ ॉ. उहळशष उेपींरलश्रश ेष डींह थरश्रशी झेश्रळलश या २०२० मधील महत्त्वपूर्ण न्यायालयीन निर्णयाचाही संदर्भ देण्यात आला आहे. कायदेशीर चौकटीच्या अभावात पोलिसांकडून फेशियल रेकग्निशनचा वापर केल्यास गोपनीयतेच्या अधिकारावर गंभीर परिणाम होऊ शकतो, हा त्या प्रकरणातील महत्त्वाचा धडा आहे.

भारतासमोरही आता हाच प्रश्न उभा आहेतंत्रज्ञान उपलब्ध आहे म्हणून त्याचा वापर करण्याचा अधिकार आपोआप मिळतो का?

उत्तर 'नाही' असेच असायला हवे. तंत्रज्ञानापेक्षा संविधान मोठे आहे. सुरक्षा व्यवस्थेपेक्षा नागरिकांचे मूलभूत अधिकार मोठे आहेत आणि कोणत्याही सरकारपेक्षा लोकशाही मोठी आहे.

फेशियल रेकग्निशनचा वापर केवळ हिंसक किंवा गंभीर गुन्ह्यांच्या संशयितांपुरता मर्यादित राहिला नाही आणि तो सार्वजनिक ठिकाणी मोठ्या प्रमाणावर वापरला गेला, तर त्याचे परिणाम दूरगामी असू शकतात.

आज छएएढ विद्यार्थ्यांचा चेहरा स्कॅन होईल; उद्या सरकारविरोधी आंदोलन करणाऱ्या शेतकऱ्यांचा, कामगारांचा किंवा पत्रकारांचा. त्यानंतर एखाद्या सभेला उपस्थित असलेल्या सामान्य नागरिकाचाही.

मग प्रश्न राहणार नाही'तुम्ही काय गुन्हा केला?' प्रश्न होईल'तुम्ही सरकारच्या विरोधात कुठे आणि कधी उभे राहिलात?'

ही परिस्थिती लोकशाहीसाठी अत्यंत धोकादायक ठरू शकते.

फेशियल रेकग्निशनचा वापर पूर्णपणे बंद करावा, असा मुद्दा नसला तरी त्यासाठी स्पष्ट कायदा, मर्यादित उद्देश, स्वतंत्र देखरेख, डेटा-साठवणुकीची निश्चित मुदत, पारदर्शकता आणि न्यायालयीन नियंत्रण आवश्यक आहे. कारण सुरक्षेच्या नावाखाली नागरिकांचा चेहरा सरकारकडे जमा करण्याचा अधिकार जर अमर्याद झाला, तर उद्या सरकारकडे केवळ नागरिकांचा चेहरा नसेलत्यांच्या हालचाली, संबंध आणि असहमतीचा डिजिटल नकाशाही असेल.

स्वातंत्र्याच्या ८० वर्षांनंतरही गावातील शाळा उपेक्षितच? अभिजीत दिपकेंची १५ ऑगस्टपासून देशव्यापी मोहीम

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पुणे : प्रतिनिधी

देश स्वातंत्र्याची ८० वर्षे पूर्ण करत असताना ग्रामीण भारतातील सरकारी शाळांची अवस्था पुन्हा चर्चेच्या केंद्रस्थानी आणण्याची घोषणा कॉकरोच जनता पार्टीचे संस्थापक अभिजीत दिपके यांनी केली आहे. १५ ऑगस्ट २०२६पासून देशव्यापी अभियान सुरू करण्याची घोषणा त्यांनी केली असून, गावागावातील सरकारी शाळांमधील मूलभूत सुविधांचा अभाव आणि ग्रामीण शिक्षणाकडे होणारे दुर्लक्ष हा या मोहिमेचा मुख्य मुद्दा असणार आहे.

दिपके यांनी प्रसिद्ध केलेल्या व्हिडीओद्वारे या अभियानाची माहिती दिली. या उपक्रमाची सुरुवात महाराष्ट्रातील हिंगोली जिल्ह्यातील त्यांच्या गावापासून केली जाणार आहे. गावातील सरकारी शाळांची प्रत्यक्ष पाहणी करून तेथील समस्या समजून घेणे आणि त्यानंतर संबंधित सरपंचांशी संपर्क साधून सुविधा सुधारण्यासाठी प्रयत्न करणे, अशी या मोहिमेची दिशा असल्याचे त्यांनी सांगितले.

पिण्याचे पाणी, स्वच्छतागृहे, शाळेच्या इमारतीची स्थिती आणि इतर मूलभूत सुविधा यांचा आढावा घेण्यासाठी नागरिक आणि पालकांनी पुढाकार घ्यावा, असे आवाहन करण्यात आले आहे. ग्रामीण भागातील अनेक विद्यार्थ्यांना शाळेत जाण्यासाठी मोठे अंतर पार करावे लागते, तर काही शाळांमध्ये अद्याप आवश्यक सुविधा उपलब्ध नसल्याचा दावा दिपके यांनी केला आहे.

देशात मोठमोठे महामार्ग, पूल आणि पायाभूत सुविधा उभारण्यासाठी हजारो कोटी रुपये खर्च होत असताना गावातील मुलांच्या शाळेपर्यंत मूलभूत सुविधा पोहोचवण्यात मात्र आपण अजूनही मागे का? हा दिपके यांनी उपस्थित केलेला प्रश्न निश्चितच अस्वस्थ करणारा आहे.

शेतकरी, शेतमजूर आणि कामगारांच्या मुलांना दर्जेदार शिक्षणाची समान संधी मिळणे हा केवळ सामाजिक न्यायाचा मुद्दा नाही, तर देशाच्या भविष्यासाठीची गुंतवणूक आहे.

मात्र या मोहिमेची खरी परीक्षा घोषणांमध्ये नव्हे, तर १५ ऑगस्टनंतर प्रत्यक्ष किती शाळांची पाहणी होते, किती समस्या नोंदवल्या जातात आणि किती शाळांमध्ये सुविधा प्रत्यक्ष सुधारतात, यावर होणार आहे.

स्वातंत्र्यदिनाच्या दिवशी राष्ट्रगीत गाण्यापेक्षा गावातील शाळेतील मुलाला स्वच्छ पाणी, स्वच्छतागृह आणि सुरक्षित वर्ग मिळवून देणेहीच स्वातंत्र्याची खरी परीक्षा नाही का?

मुंबई पुन्हा पेटणार? जरांगेंची गर्जना; 'सरकारचा माज उतरवू' म्हणत २९ ऑगस्टला नव्या संघर्षाचा इशारा!

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

सांगली / प्रतिनिधी

मराठा आरक्षणाचा प्रश्न पुन्हा एकदा राज्याच्या राजकीय केंद्रस्थानी येण्याची चिन्हे दिसू लागली आहेत. मराठा आंदोलक मनोज जरांगे पाटील यांनी सांगली जिल्ह्यातून सरकारविरोधात पुन्हा आक्रमक भूमिका घेत २९ ऑगस्टच्या आंदोलनाची दिशा मुंबईकडे वळू शकते, असा थेट इशारा दिला आहे. त्यामुळे आंतरवाली सराटीपासून मुंबईपर्यंत पुन्हा भगवे वादळ निर्माण होणार का, असा प्रश्न राजकीय वर्तुळात उपस्थित झाला आहे.

पश्चिम महाराष्ट्रातील दौऱ्याच्या समारोपावेळी विटा येथे बोलताना जरांगे यांनी सरकारवर जोरदार टीका केली. सरकारने मराठा समाजाला प्रचंड हिणवले आहे. गेल्या तीन वर्षांत किती मोर्चे झाले आणि समाजाला काय मिळाले?, असा सवाल त्यांनी केला. सरकारने केलेल्या चुका मान्य करून त्यावर बोलावे, समाजाचा रोष कमी करण्यासाठी ठोस निर्णय घ्यावा आणि कुणबी प्रमाणपत्राचा प्रश्न मार्गी लावावा, अशी मागणी त्यांनी पुन्हा केली.

एकीकडे सरकार मराठा आरक्षणाचा प्रश्न न्यायालयीन, प्रशासकीय आणि कायदेशीर प्रक्रियेत असल्याचे सांगत आहे; दुसरीकडे जरांगे पुन्हा रस्त्यावर उतरवण्याची भाषा करत आहेत. म्हणजेच प्रश्न सुटल्याच्या सरकारी दाव्यांच्या पार्श्वभूमीवर आंदोलनाची मशाल पुन्हा पेटवण्याची तयारी सुरू झाली आहे. सरकारने गेल्या तीन वर्षांत नेमके काय साधले, हा जरांगेंचा सवाल आता सरकारलाच राजकीय अडचणीत आणणारा ठरू शकतो. जरांगे यांनी दावा केला की अनेक मराठा आमदार, खासदार आणि नेते त्यांच्याशी संपर्क साधत असून त्यांच्या भूमिकेशी सहमत असल्याचे सांगत आहेत. नारायण राणेंसारखे अनेक नेते आता बोलू लागले आहेत, याचे स्वागत आहे, असेही त्यांनी म्हटले.

सिंहस्थाच्या नावाने ५०० कोटींच्या बनावट वर्क ऑर्डरचा आरोप; गिरीश महाजन पुन्हा चर्चेत, कुंभमेळ्याच्या कामांभोवती संशयाचे सावट!

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नाशिक / वृत्तसंस्था

नाशिकच्या आगामी सिंहस्थ कुंभमेळ्याच्या तयारीला सुरुवात होण्याआधीच कुंभमेळ्याच्या नावाने कथित बनावट वर्कऑर्डर या संपूर्ण प्रकरणातील सर्वात मोठा प्रश्न वेगळाच आहेजर शासनाने कुंभमेळ्याच्या कामांसाठी एकही ऑफलाइन निविदा काढली नसेल, तर मग अशा वर्क ऑर्डर तयारच कशा झाल्या? आणि त्या ठेकेदारांपर्यंत पोहोचेपर्यंत प्रशासनाच्या नावाचा वापर करणाऱ्यांना कुठेही अडवले गेले नाही का?

महाजन यांनी स्पष्ट केले आहे की कुंभमेळ्याच्या कामांसाठी निविदा प्रक्रिया ऑनलाइन पद्धतीनेच करण्यात आली असून पात्र ठेकेदारांची अधिकृत यादीही प्रसिद्ध करण्यात आली आहे. त्यामुळे या दाव्यांमुळे आता प्रशासनाच्या डिजिटल निविदा प्रक्रियेबरोबरच बनावट कागदपत्रे तयार करणाऱ्या यंत्रणेवरही प्रश्न उपस्थित झाले आहेत.

महाजन यांनी पोलीस आणि प्रशासनाला कठोर कारवाईच्या सूचना दिल्याचे सांगितले जात असले, तरी राजकीयदृष्ट्या आणखी एक प्रश्न निर्माण होतोकुंभमेळ्यासारख्या हजारो कोटींच्या संभाव्य सार्वजनिक खर्चाच्या प्रकल्पाभोवती बनावट कागदपत्रांचे जाळे तयार होण्याइतकी परिस्थिती निर्माणच कशी झाली?

कुंभमेळा हा श्रद्धेचा विषय असला तरी त्यामागचा पैसा हा सार्वजनिक आणि ठेकेदारांचा आहे. त्यामुळे या प्रकरणात केवळ काही व्यक्तींना पकडणे पुरेसे ठरणार नाही. बनावट वर्क ऑर्डर कोणी तयार केल्या, अधिकृत अधिकाऱ्यांच्या नावांचा वापर कोणी केला, किती ठेकेदारांकडून पैसे घेतले, पैसा कुठे गेला आणि या संपूर्ण प्रकारामागे कोणते मोठे नेटवर्क आहे, याचा तपास होणे गरजेचे आहे.

सध्या आरोपांची अधिकृत चौकशी सुरू आहे. त्यामुळे दोष

राष्ट्रपतींच्या हस्ते येवला पैठणीचा सन्मान; टपाल तिकीट मिळाले, पण विणकरांच्या जगण्याचे काय?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी मुंबई / प्रतिनिधी

महाराष्ट्राच्या सांस्कृतिक वैभवाचा अभिमान सांगणाऱ्या येवला पैठणीला राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू यांच्या हस्ते विशेष टपाल तिकीट प्रकाशित करून राष्ट्रीय सन्मान मिळाला आहे. नवी दिल्लीतील राष्ट्रपती भवन सांस्कृतिक केंद्रात झालेल्या १२व्या राष्ट्रीय हातमाग दिनाच्या कार्यक्रमात हा सोहळा पार पडला. पैठणीच्या शिरपेचात आणखी एक मानाचा तुरा खोवला गेला, हे निश्चित; पण या चकचकीत सन्मानामागे वर्षानुवर्षे हातमागावर घाम गाळणाऱ्या विणकरांच्या आयुष्याचा प्रश्न मात्र तितकाच महत्त्वाचा आहे.

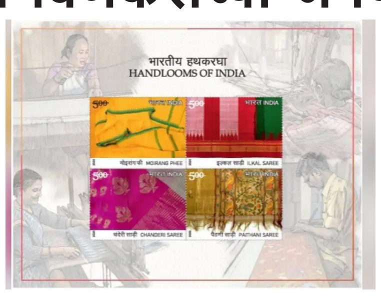

मोर, कमळ, आसावली, नारळी आणि मुनीया यांसारख्या पारंपरिक नक्षीकामामुळे येवला पैठणीला देशभर स्वतंत्र ओळख मिळाली आहे. पिढ्यान्पिढ्या विणकर आणि कारागिरांनी ही कला जिवंत ठेवली. मात्र पैठणीला टपाल तिकीट मिळाले म्हणून पैठणी विणणाऱ्या हातांचे प्रश्न सुटतात का? हा खरा प्रश्न आहे.

पैठणी उद्योग हा येवल्याच्या अर्थव्यवस्थेचा महत्त्वाचा आधार असून हजारो विणकर, कारागीर, व्यापारी आणि संबंधित कुटुंबे या व्यवसायावर अवलंबून आहेत. त्यामुळे पैठणीचा गौरव केवळ सरकारी कार्यक्रमातील छायाचित्रांपुरता मर्यादित राहता कामा नये. आधुनिक बाजारपेठ, पर्यटन, तंत्रज्ञान, ब्रँडिंग आणि थेट ग्राहकांपर्यंत पोहोचण्याची व्यवस्था मजबूत करण्याची गरज आहे.

मंत्री छगन भुजबळ येवला आणि पैठणी उद्योगासाठी प्रयत्नशील असल्याचे सांगितले जाते. पण आता अपेक्षा फक्त घोषणांची नाही, तर त्याच्या परिणामांची आहे.

राष्ट्रपतींच्या हस्ते टपाल तिकीट प्रकाशित झाले, ही अभिमानाची बाब; पण ज्या हातांनी पैठणी विणली, त्या हातांना सन्मानासोबत स्थिर उत्पन्न, बाजारपेठ आणि सुरक्षित भविष्य मिळाले तरच हा खरा राष्ट्रीय सन्मान ठरेल.

डीपफेक रोखण्याच्या नावाखाली टीकाकारांचा आवाजही बंद होणार नाही ना?

सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्देशांनंतर मोठा सवाल; 'URL ब्लॉक'च्या अधिकाराचा सरकार किंवा सत्ताधारी पक्षाकडून गैरवापर झाला तर जबाबदार कोण?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली / प्रतिनिधी

डीपफेक, डॉक्सिंग, बनावट डिजिटल ओळख आणि संमतीशिवाय तयार होणाऱ्या एआय-निर्मित सामग्रीच्या माध्यमातून होणाऱ्या गंभीर डिजिटल गुन्ह्यांना आळा घालण्यासाठी तातडीची यंत्रणा उभारण्याची गरज निश्चितच आहे. मात्र, या यंत्रणेच्या नावाखाली सरकारवर होणारी टीका, विरोधी पक्षांचे आरोप, पत्रकारांचे वृत्तांकन किंवा नागरिकांचे सरकारविरोधी मत दडपण्यासाठी याच अधिकारांचा वापर झाला तर? हा प्रश्न आता तितकाच गंभीर बनला आहे.

११ ऑगस्ट २०२६ रोजी सर्वोच्च न्यायालयाने केंद्र सरकारला गंभीर डिजिटल हानी रोखण्यासाठी कालबद्ध आणि णठङ-विशिष्ट आपत्कालीन यंत्रणा उभारण्याबाबत करण्यात आलेल्या निवेदनाचा विचार करण्याचे निर्देश दिले. सरन्यायाधीश सूर्यकांत यांच्या अध्यक्षतेखालील खंडपीठात न्यायमूर्ती जॉयमाल्य बागची आणि व्ही. मोहनाही होते. प्रॅक्टिसिंग ॲडव्होकेट नरेंद्र कुमार (एन.के.) गोस्वामी यांच्या जनहित याचिकेच्या पार्श्वभूमीवर हे निर्देश देण्यात आले.

याचिकेत हिंसेच्या स्पष्ट धमक्या, धोकादायक डॉक्सिंग, मुलांची खासगी माहिती सार्वजनिक करणे आणि दुर्भावनापूर्ण डीपफेक यांसारख्या गंभीर प्रकरणांमध्ये संबंधित णठङ तातडीने हटविणे किंवा ब्लॉक करण्याची मागणी करण्यात आली आहे. गृह मंत्रालय, कायदा व न्याय मंत्रालय आणि इलेक्ट्रॉनिक्स व माहिती तंत्रज्ञान मंत्रालयाने तज्ज्ञांच्या सल्ल्याने या प्रस्तावाचा अभ्यास करावा, असे न्यायालयाने सांगितले.

पण खरी कसोटी इथेच सुरू होते.

एखादा नागरिक सरकारच्या धोरणावर कठोर टीका करणारा व्हिडिओ पोस्ट करतो. एखादा पत्रकार सत्ताधारी नेत्याविरोधात तपासणी अहवाल प्रसिद्ध करतो. विरोधी पक्ष एखाद्या मंत्र्यावर गंभीर आरोप करतो. एखादा सामाजिक कार्यकर्ता सरकारी निर्णयावर प्रश्न उपस्थित करतो. यापैकी नेमके काय 'गंभीर डिजिटल हानी' आणि काय 'लोकशाहीतील वैध टीका', याची सीमा कोण ठरवणार?

जर णठङ ब्लॉक करण्याचा अधिकार प्रशासनाकडे गेला आणि त्याचा वापर राजकीय दबावाखाली झाला तर डिजिटल सेन्सॉरशिपचा धोका निर्माण होऊ शकतो. आज डीपफेकच्या नावाखाली विरोधी आवाज हटवला गेला, तर उद्या सरकारवर टीका करणारी खरी माहितीही 'फेक', 'हानिकारक' किंवा 'भ्रामक' ठरवली जाणार नाही, याची हमी कोण देणार?

सत्ताधारी पक्ष कोणताही असो, सत्ता कायमची नसते. आज ज्यांच्या हातात प्रशासनिक अधिकार आहेत, उद्या तेच अधिकार दुसऱ्या सरकारच्या हातात असतील. त्यामुळे कायदा किंवा यंत्रणा एखाद्या विशिष्ट सरकारवर विश्वास ठेवून नव्हे, तर कोणत्याही सरकारचा गैरवापर रोखेल अशा पद्धतीने तयार होणे आवश्यक आहे.

विशेषतः एआयच्या युगात सत्य-असत्य ओळखणे अधिक कठीण होत आहे. त्यामुळे डीपफेक रोखण्यासाठी तंत्रज्ञानाची गरज आहे; मात्र त्याच वेळी स्वतंत्र पुनरावलोकन, पारदर्शक प्रक्रिया, स्पष्ट कायदेशीर निकष आणि न्यायालयीन देखरेख यांचीही आवश्यकता आहे.

णठङ ब्लॉक करण्याचा निर्णय घेताना संबंधित व्यक्तीला किंवा संस्थेला आपली बाजू मांडण्याची संधी मिळणार का? चुकीने ब्लॉक केलेली सामग्री पुन्हा उपलब्ध करण्याची व्यवस्था असेल का? सरकारी अधिकाऱ्याने किंवा राजकीय दबावाखाली एखाद्या णठङ वर कारवाई केली तर त्याची स्वतंत्र चौकशी कोण करणार? आणि सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे सरकारच जर चुकीची माहिती पसरवत असेल, तर सरकारच्या कारवाईला आव्हान देण्याचा नागरिकांचा अधिकार सुरक्षित राहणार का?

हे प्रश्न केवळ तांत्रिक नाहीत; ते थेट लोकशाहीशी संबंधित आहेत.

डीपफेकविरोधी कायदा हवा, डॉक्सिंगविरोधी कठोर कारवाई हवी आणि नागरिकांच्या खासगीपणाचे संरक्षणही हवे. पण डिजिटल सुरक्षा आणि डिजिटल नियंत्रण यांच्यातील रेषा पुसली जाऊ नये.

संपादकीय

मुली घर सोडतात की आपण त्यांना घर सोडायला भाग पाडतो?

मुलगी घरातून निघून गेली की आपल्या समाजाकडे उत्तरांची कमतरता नसते. मोबाईलमुळे बिघडली, प्रेमप्रकरण होतं, आजकालच्या मुलींना स्वातंत्र्य जास्त मिळालं, संस्कारच राहिले नाहीतचार वाक्यांत निकाल, पाचव्या वाक्यात चारित्र्यहनन आणि सहाव्या वाक्यात पालकत्व निर्दोष! इतकी सोपी आपली सामाजिक न्यायव्यवस्था आहे. पण एक प्रश्न मात्र कुणी विचारत नाहीमुलगी घर सोडण्याचा निर्णय घेण्यापूर्वी घरात तिचं ऐकून घेणारं कोण होतं?

नाशिक शहरातील पोलिसांच्या आकडेवारीचा हवाला देत समोर आलेली माहिती या ढोंगी आत्मसमाधानाला चपराक मारणारी आहे. २०२५ मध्ये नाशिक शहरातून ३५४ मुलं-मुली बेपत्ता झाल्याची नोंद झाली आणि त्यापैकी तब्बल २७६ मुली होत्या. म्हणजे जवळपास ७८ टक्के! मुलांच्या तुलनेत मुलींचं घर सोडण्याचं प्रमाण जवळपास चारपट असल्याचं वृत्तात नमूद करण्यात आलं आहे. आता हा आकडा पाहून आपण नेहमीचा कार्यक्रम करू शकतोदोन दिवस चिंता व्यक्त करायची, सोशल मीडियावर 'मुलींना संस्कार द्या'चे संदेश फिरवायचे आणि तिसऱ्या दिवशी सगळं विसरायचं. कारण समस्या मुलींची आहे, आपली नाही, असं मानून मोकळं होणं ही आपल्या समाजाची जुनी सवय आहे.

पण या २७६ मुली म्हणजे २७६ आकडे नाहीत. त्या २७६ घरांच्या कहाण्या आहेत. कुठे संवाद संपला असेल, कुठे सततच्या भांडणांनी मुलीला घर असुरक्षित वाटलं असेल, कुठे शिक्षण आणि करिअरच्या नावाखाली तिच्या इच्छांवर बुलडोझर चालवला असेल, कुठे प्रेमसंबंध लपवावा लागला असेल आणि कुठे सोशल मीडियावर भेटलेल्या व्यक्तीत तिला घरापेक्षा अधिक विश्वास वाटला असेल. पण आपण मूळ प्रश्नाकडे जाणार नाही. कारण तो प्रश्न विचारला तर पालकत्वाची परीक्षा घ्यावी लागेल. त्यापेक्षा मोबाईलला दोष देणं फार सोयीचं!

आपण मुलीला मोबाईल देतो, इंटरनेट देतो, सोशल मीडिया देतो; पण विश्वास देतो का? तिच्या शिक्षणाबद्दल विचारतो, पण तिच्या भीतीबद्दल विचारतो का? तिच्या गुणांची चौकशी करतो, पण तिच्या मनाची चौकशी करतो का? तिचे मित्र कोण, तिचं भवितव्य काय, तिचं लग्न कुठे करायचंसगळ्याचे निर्णय घ्यायचे; पण तुला खरंच काय हवं आहे? हा एक साधा प्रश्न विचारायला मात्र वेळ नाही. मग एखाद्या दिवशी ती घरातून निघून गेल्यावर आपण संस्कारांची वही उघडतो. किती विलक्षण पालकत्व!

प्रेमसंबंध असतील तर दोष मुलीचा. सोशल मीडियावर कुणाशी बोलत असेल तर दोष मुलीचा. स्वतःच्या आयुष्याबद्दल निर्णय घेत असेल तर दोष मुलीचा. घरातील वातावरणामुळे त्रास होत असेल तरी दोष मुलीचाच. म्हणजे मुलगी काहीही करेल, अंतिम दोषी तीच! मग घरातील पुरुषसत्ताक नियंत्रण, पालकांची दडपशाही, भावनिक ब्लॅकमेलिंग, सततची तुलना, गुणांचं ओझं आणि 'लोक काय म्हणतील?' या राष्ट्रीय रोगाचा हिशेब कोण देणार?

मुलीला सुरक्षित ठेवायचं म्हणून तिच्यावर निर्बंध घालायचे. कुठे जायचं, कोणाशी बोलायचं, काय घालायचं, किती वाजता घरी यायचंसगळ्यावर नियम. आणि त्याला आपण मोठ्या अभिमानाने काळजी म्हणतो. खरं तर काळजी आणि नियंत्रण यांच्यात फरक असतो. काळजीत विश्वास असतो; नियंत्रणात संशय. काळजी मुलाला मजबूत करते; नियंत्रण मुलाला खोटं बोलायला शिकवतं. आणि जेव्हा घरात प्रत्येक प्रश्नाला आम्ही तुझ्या भल्यासाठीच सांगतोय हे उत्तर मिळतं, तेव्हा मुलं शेवटी स्वतःच्या भल्याचा निर्णय स्वतः घेण्यासाठी घराबाहेर पडतात.

मोबाईल निश्चितच धोका निर्माण करू शकतो. सोशल मीडियावर अनोळखी व्यक्तींशी संपर्क, खोटी ओळख, भावनिक फसवणूक, खासगी माहितीचा गैरवापर किंवा प्रत्यक्ष भेटीसाठी दबावहे गंभीर धोके आहेत. पण मोबाईलवर बंदी घालून प्रश्न सुटणार असेल तर जगातील पालकत्वाची सर्वात मोठी समस्या चार्जर काढून सोडवता आली असती! प्रश्न मोबाईलचा नाही; प्रश्न डिजिटल जग समजून घेण्याचा आहे. मुलांना धोके समजावून सांगण्याऐवजी त्यांचा फोन हिसकावून घेणं म्हणजे पोहायला शिकवण्याऐवजी समुद्रावर बंदी घालण्यासारखं आहे.

आणखी एक कटू सत्य म्हणजेमुलगी बेपत्ता झाली की समाजाला तिच्या सुरक्षिततेपेक्षा तिच्या चारित्र्याची चिंता अधिक असते. ती कुठे आहे? सुरक्षित आहे का? कोणाच्या संपर्कात आहे? तिला धोका आहे का? हे प्रश्न नंतर. आधी प्रश्नकोणाबरोबर गेली? आणि मग लगेच सामाजिक न्यायालयाचा निकालनक्की प्रेमप्रकरण असणार! मुलगी सापडण्यापूर्वीच तिचं चरित्र सापडतं. हा समाज किती संवेदनशील आहे, याची हीच खरी ओळख.

मुलगी सापडल्यानंतरही आपलं काम संपत नाही. उलट तिथून खरी परीक्षा सुरू होते. तिला पुन्हा दोष देणार की तिचं म्हणणं ऐकणार? आमची बदनामी केलीस असं म्हणणार की तुला इतकं असुरक्षित का वाटलं? असं विचारणार? कारण मुलगी घरात परत आली म्हणून ती मानसिकदृष्ट्या घरी परतलीच असेल असं नाही. तिच्या मनातला दरवाजा बंद असेल तर घराच्या दरवाजाला कुलूप लावून काय उपयोग?

शाळा-महाविद्यालयांची स्थितीही वेगळी नाही. विद्यार्थ्यांना गुण, परीक्षा, स्पर्धा परीक्षा आणि करिअर यासाठी प्रशिक्षण मिळतं; पण भावनिक संकट आलं तर कुणाकडे जावं, ऑनलाइन फसवणूक कशी ओळखावी, नात्यांमध्ये दबाव कसा ओळखावा आणि मानसिक ताणाबद्दल कुणाशी बोलावंयाचं शिक्षण कुठे आहे? शिक्षणव्यवस्थेला मार्कशीटची काळजी आहे; विद्यार्थ्यांच्या मानसिक स्थितीची नाही, असा संदेश जाऊ नये.

पोलिसांची जबाबदारी तर आहेच. बेपत्ता मुलीच्या प्रकरणात सुरुवातीचा वेळ अत्यंत महत्त्वाचा असतो. तक्रारीची तातडीने नोंद, डिजिटल पुराव्यांचा तपास, मोबाईल लोकेशन, संबंधित व्यक्तींची चौकशी आणि कुटुंबाला योग्य मार्गदर्शन या सगळ्याची गरज आहे. पण प्रत्येक मुलगी घर सोडण्यापूर्वी पोलिस स्टेशनपर्यंत पोहोचेलच असं नाही. म्हणून कायदा शेवटची सुरक्षा आहे; पहिली सुरक्षा घर असायला हवं.

आणि म्हणूनच आज प्रश्न मुलींना शिकवण्याचा नाही; पालकांना शिकवण्याचा आहे. मुलींचं रक्षण करण्याच्या नावाखाली त्यांना कैद करण्याची मानसिकता सोडावी लागेल. मुलींच्या स्वातंत्र्याला संशयाच्या नजरेने पाहणं थांबवावं लागेल. घरात संवाद हवा, पण चौकशीच्या स्वरूपात नाही. नियम हवेत, पण अपमानाच्या स्वरूपात नाहीत. शिस्त हवी, पण भीतीच्या आधारावर नाही. आणि सर्वांत महत्त्वाचंमुलीला स्वतःचं आयुष्य जगण्याचा अधिकार आहे, हे पालकांनी 'उपकार' म्हणून नव्हे तर मूलभूत सत्य म्हणून स्वीकारलं पाहिजे.

कारण शेवटी प्रश्न असा नाही की मुली घरातून का पळतात? प्रश्न अधिक अस्वस्थ करणारा आहे त्या घरात असताना आपण त्यांना इतकं ऐकून घेतो का की त्यांना घर सोडून आपलं म्हणणं ऐकून घेणारा कुणीतरी दुसरा शोधण्याची गरज पडू नये? २७६ मुलींचा आकडा आपल्याला हाच प्रश्न विचारतोय. पण आपण पुन्हा मोबाईलला दोष देऊ शकतो. प्रेमाला दोष देऊ शकतो. सोशल मीडियाला दोष देऊ शकतो. संस्कारांची भाषणं देऊ शकतो. फक्त एक गोष्ट टाळू शकतो आरशात स्वतःकडे पाहणं. आणि कदाचित याच कारणामुळे मुलींच्या बेपत्ता होण्याची बातमी दरवर्षी नवी असते; पण आपली कारणं मात्र वर्षानुवर्षे तीच असतात.

पिंपरी-चिंचवडमध्ये गुन्हेगारीची मालिका!

अल्पवयीन मुलीच्या आत्महत्येपासून ज्येष्ठ नागरिकाच्या लाखोंच्या फसवणुकीपर्यंत धक्कादायक चित्र

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पिंपरी-चिंचवड । प्रतिनिधी

शहराचा विस्तार, वाढती लोकसंख्या आणि झपाट्याने बदलणारे जीवनमान यासोबतच गुन्हेगारीचे स्वरूपही अधिक गुंतागुंतीचे होताना दिसत आहे. मंगळवारी, ११ ऑगस्ट २०२६ रोजी समोर आलेल्या गुन्हेगारी घटनांच्या मालिकेने शहरातील कायदा-सुव्यवस्था आणि नागरिकांच्या सुरक्षिततेबाबत पुन्हा प्रश्नचिन्ह निर्माण केले आहे. प्रेमप्रकरणातून अल्पवयीन मुलीची आत्महत्या, ज्येष्ठ नागरिकाची लाखो रुपयांची ऑनलाइन फसवणूक, अमली पदार्थांची तस्करी आणि इतर गुन्हे एकाच वेळी चर्चेत आल्याने परिस्थितीचे गांभीर्य अधोरेखित झाले आहे.

अल्पवयीन मुलीच्या आत्महत्येची घटना सर्वाधिक चिंताजनक आहे. प्रेमसंबंधासारख्या वैयक्तिक आणि संवेदनशील विषयाचा शेवट एका अल्पवयीन मुलीच्या मृत्यूत होत असेल, तर कुटुंब, समाज आणि यंत्रणांनी किशोरवयीन मुलांच्या भावनिक प्रश्नांकडे किती गांभीर्याने पाहिले आहे, हा प्रश्न उपस्थित होतो. अशा घटनांकडे केवळ पोलिस तपासाच्या चौकटीत पाहणे पुरेसे नाही;

त्यामागील सामाजिक आणि मानसिक कारणांचाही विचार आवश्यक आहे.

दुसरीकडे, ज्येष्ठ नागरिकांना ऑनलाइन फसवणुकीचे लक्ष्य बनविण्याचे प्रकार डिजिटल गुन्हेगारीचा वाढता धोका दाखवतात. आयुष्यभराची कमाई काही फोन, संदेश किंवा बनावट ओळखीच्या माध्यमातून लुटली जात असेल, तर नागरिकांना डिजिटल सुरक्षेबाबत जागरूक करण्याबरोबरच तक्रारीनंतर तातडीने आर्थिक व्यवहार रोखण्याची यंत्रणा किती प्रभावी आहे, हा प्रश्न महत्त्वाचा ठरतो.

याच काळात शहरात अमली पदार्थांशी संबंधित कारवायाही समोर येत आहेत. उदाहरणार्थ, १४ मे २०२६ रोजी निगडी परिसरात ४०६ ग्रॅम गांजा आणि २० हजार ६०० रुपये किमतीचा मुद्देमाल जप्त करून एका व्यक्तीला अटक करण्यात आली होती.

तर २८ जून २०२६ रोजी दापोडी येथे ९८.५६ ग्रॅम मेफेड्रॉन, म्हणजेच 'एमडी' अमली पदार्थ, सुमारे १० लाख ८५ हजार ६०० रुपये किमतीचा जप्त करण्यात आला आणि दोघांना अटक करण्यात आली. त्याच कारवाईत दुचाकी आणि भ्रमणध्वनीही जप्त करण्यात आला. म्हणूनच प्रश्न केवळ किती आरोपी अटक झाले याचा नाही. गुन्हे घडल्यानंतर पोलिसांची कारवाई महत्त्वाची आहेच; पण गुन्हे घडण्याआधी प्रतिबंधात्मक यंत्रणा किती सक्षम आहे, हा त्याहून मोठा प्रश्न आहे.

पिंपरी-चिंचवड 'स्मार्ट शहर' होत असेल, तर नागरिकांना स्मार्ट तंत्रज्ञानासोबत सुरक्षित जीवनाची हमीही मिळायला हवी. अन्यथा वाढती लोकसंख्या आणि वाढती अर्थव्यवस्था यांच्या सावलीत गुन्हेगारीची वाढती मालिका हा शहराच्या विकासाचा गंभीर इशारा ठरेल.

२,१६४ खड्डे, १,६०९ बुजवले; तरी शहर खड्डेमुक्त कधी?

महापालिकेची 'युद्धपातळी'ची मोहीम कागदावर वेगवान, रस्त्यावर मात्र प्रश्न कायम!

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पिंपरी-चिंचवड : प्रतिनिधी

शहरातील रस्त्यांवरील खड्ड्यांनी नागरिकांच्या नाकीनऊ आणले असताना पिंपरी-चिंचवड महानगरपालिकेने खड्डे बुजविण्याची मोहीम 'युद्धपातळीवर' सुरू असल्याचा दावा केला आहे. आतापर्यंत २,१६४ तक्रारी प्राप्त झाल्या असून त्यापैकी १,६०९ खड्डे बुजविण्यात आल्याचे प्रशासनाने सांगितले आहे. मात्र, अजूनही ५५५ खड्ड्यांची दुरुस्ती सुरू असल्याने शहरातील रस्ते नेमके किती दिवस खड्ड्यांच्या विळख्यात राहणार, हा प्रश्न कायम आहे.

महापालिका प्रशासनाच्या आकडेवारीनुसार, बुजविण्यात आलेल्या खड्ड्यांमध्ये ५५६ खड्डे थंड मिश्रणाने, २३ खडी-मुरूम मिश्रणाने, ७५४ खड्डे रस्त्याच्या पायाभूत भरावाने, १२० खड्डे पेव्हिंग ब्लॉकने आणि १५६ खड्डे काँक्रिटने बुजविण्यात आले आहेत. म्हणजेच प्रशासनाकडून विविध साहित्यांचा वापर करून तात्पुरत्या आणि परिस्थितीनुसार आवश्यक दुरुस्त्या केल्या जात असल्याचे चित्र आहे.

पण इथेच नागरिकांचा मूळ प्रश्न उभा राहतोदरवर्षी पावसाळा आला की खड्डे पडतात, खड्डे बुजवले जातात आणि पुढच्या पावसात पुन्हा तेच खड्डे उघडतात; मग कायमस्वरूपी उपाय कधी होणार?

महापालिकेने प्रत्येक प्रभागासाठी स्वतंत्र पथके नियुक्त केली असून त्यांना वाहने, मनुष्यबळ आणि आवश्यक साहित्य उपलब्ध करून दिल्याचे सांगितले आहे. तक्रार प्राप्त झाल्यानंतर ठिकाणाची पाहणी, खड्ड्याची खोली

आणि आकार तपासणे, रस्त्यावरील वाहतुकीचा विचार करणे, योग्य साहित्य निवडणे आणि त्यानंतर खड्डा बुजवणे अशी कार्यपद्धती राबविली जात असल्याचे प्रशासनाचे म्हणणे आहे.

मात्र, पावसाळ्यात डांबराचा कारखाना बंद असल्याने सध्या तात्पुरत्या स्वरूपाच्या दुरुस्त्यांवरच भर आहे. सततच्या पावसामुळे रस्त्यावर पुन्हा पाणी साचते आणि नुकतेच बुजवलेले खड्डे पुन्हा खराब होण्याची शक्यता प्रशासनानेच मान्य केली आहे. त्यामुळे एका बाजूला 'खड्डे बुजवले' असा आकडा समोर येतो, तर दुसऱ्या बाजूला त्याच खड्ड्यांच्या पुन्हा खराब होण्याची शक्यता व्यक्त केली जाते.

महापालिका आयुक्त डॉ. विजय सूर्यवंशी यांनी संबंधित यंत्रणांना तक्रारींचे वेळेत निराकरण करण्याच्या सक्त सूचना दिल्या आहेत. तक्रारींकडे दुर्लक्ष करणाऱ्या अभियंत्यांविरुद्ध नियमानुसार कारवाई करण्याचे निर्देशही देण्यात आल्याचे प्रशासनाने स्पष्ट केले आहे.

मुख्य अभियंता प्रमोद ओंभासे यांनीही पावसाची तीव्रता आणि सातत्यामुळे काही ठिकाणी तात्पुरत्या दुरुस्त्या खराब होत असल्याचे सांगितले आहे. पावसाची उघडीप मिळाल्यानंतर आणि पावसाळ्यानंतर डांबराचा कारखाना सुरू झाल्यावर आवश्यक ठिकाणी कायमस्वरूपी डांबरीकरण करण्याचे नियोजन असल्याचे त्यांनी स्पष्ट केले.

विशेष म्हणजे, दोषदायित्व कालावधीत असलेल्या रस्त्यांवर खड्डे पडल्यास संबंधित ठेकेदारांकडूनच दुरुस्ती करून घेण्याचे प्रशासनाने सांगितले आहे. दुरुस्ती करण्यास टाळाटाळ करणाऱ्या ठेकेदारांवर कारवाई करण्याचा इशाराही देण्यात आला आहे.

मात्र नागरिकांसाठी आकडेवारीपेक्षा रस्ता सुरक्षित आहे की नाही, हा खरा प्रश्न आहे. दोन हजारांहून अधिक तक्रारी निर्माण होण्याची वेळच का आली? नव्याने केलेले रस्ते काही महिन्यांतच खड्डेमय का होतात? दोषदायित्व कालावधीतील रस्त्यांची गुणवत्ता तपासली जाते का? आणि दरवर्षी खड्डे बुजवण्यासाठी होणारा खर्च अखेर कोणाच्या निष्काळजीपणाची किंमत आहे?

१,६०९ खड्डे बुजवले हा प्रशासनासाठी कामगिरीचा आकडा असू शकतो; पण नागरिकांसाठी तो अजूनही ५५५ खड्ड्यांचा आणि पुन्हा उघडणाऱ्या खड्ड्यांचा प्रश्न आहे.

महापालिकेची 'युद्धपातळी'ची मोहीम किती वेगवान आहे, हे कागदावरील आकडे सांगतील; पण पावसाळा संपल्यानंतर शहरातील रस्ते खरोखर खड्डेमुक्त झाले आहेत का, हेच या मोहिमेचे अंतिम मोजमाप ठरणार आहे.

पिंपरी-चिंचवडमध्ये महिला हॉकीचा राष्ट्रीय थरार! १२ ते २३ ऑगस्टदरम्यान देशभरातील युवा खेळाडूंची जोरदार लढत

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पिंपरी : प्रतिनिधी

पिंपरी-चिंचवड : शहराच्या क्रीडा क्षेत्रासाठी महत्त्वाची ठरणारी १६ वी हॉकी इंडिया कनिष्ठ महिला राष्ट्रीय अजिंक्यपद स्पर्धा २०२६ बुधवारपासून पिंपरी-चिंचवडमध्ये रंगणार आहे. पिंपरी-चिंचवड महानगरपालिका आणि हॉकी महाराष्ट्र यांच्या संयुक्त विद्यमाने १२ ते २३ ऑगस्ट या कालावधीत नेहरूनगर येथील मेजर ध्यानचंद हॉकी पॉलीग्रास मैदानावर देशभरातील युवा महिला हॉकीपटूंच्या कौशल्याचा आणि जिद्दीचा थरार पाहायला मिळणार आहे.

स्पर्धेचे उद्घाटन १२ ऑगस्ट रोजी दुपारी साडेतीन वाजता महापौर रवि लांडगे यांच्या हस्ते होणार आहे. केंद्रीय सहकार व नागरी विमान वाहतूक राज्यमंत्री मुरलीधर मोहोळ तसेच राज्याच्या उपमुख्यमंत्री आणि पुणे जिल्ह्याच्या पालकमंत्री सुनेत्रा पवार यांची विशेष उपस्थिती राहणार आहे. त्याचबरोबर राज्यातील मंत्री, खासदार, आमदार, महापालिका पदाधिकारी आणि अधिकारीही उद्घाटन सोहळ्यास उपस्थित राहणार आहेत.

राष्ट्रीय स्तरावरील या स्पर्धेमुळे पिंपरी-चिंचवडला केवळ सामन्यांचे यजमानपद मिळणार नाही, तर देशातील उदयोन्मुख महिला हॉकीपटूंना आपले कौशल्य सिद्ध करण्यासाठी मोठे व्यासपीठ उपलब्ध होणार आहे. युवा खेळाडूंच्या कामगिरीवर निवड समित्या आणि हॉकी क्षेत्रातील जाणकारांचे लक्ष राहणार असल्याने प्रत्येक सामना महत्त्वाचा ठरणार आहे.

महिला हॉकीला प्रोत्साहन देण्याच्या दृष्टीनेही या स्पर्धेला विशेष महत्त्व आहे. शहरातील क्रीडाप्रेमींना देशाच्या विविध भागांतून आलेल्या युवा संघांचा खेळ प्रत्यक्ष पाहण्याची संधी मिळणार असून, स्थानिक खेळाडूंनाही राष्ट्रीय दर्जाच्या स्पर्धेचा अनुभव घेता येणार आहे.

मात्र एवढ्या मोठ्या राष्ट्रीय स्पर्धेचे आयोजन करण्यापलीकडे पिंपरी-चिंचवडमध्ये महिला खेळाडूंसाठी कायमस्वरूपी सुविधा, प्रशिक्षण व्यवस्था आणि स्थानिक पातळीवर सातत्याने स्पर्धांचे आयोजन किती होते, हा प्रश्नही महत्त्वाचा आहे. एखादी राष्ट्रीय स्पर्धा आयोजित करून क्रीडा विकासाचे श्रेय घेण्यापेक्षा या निमित्ताने शहरातील मुलींसाठी दीर्घकालीन क्रीडा धोरण उभे राहणे अपेक्षित आहे.

राष्ट्रीय स्तरावरील स्पर्धा शहरात येणे ही निश्चितच अभिमानाची बाब आहे; पण मैदानावरील १२ दिवसांचा उत्साह संपल्यानंतर महिला क्रीडा विकासाचा वेग कायम राहणार का, याचे उत्तरही महापालिकेला द्यावे लागेल.

दरम्यान, १२ ते २३ ऑगस्टदरम्यान होणाऱ्या या स्पर्धेत देशभरातील युवा महिला हॉकीपटूंची चुरशीची लढत पाहायला मिळणार असून, पिंपरी-चिंचवडच्या क्रीडाप्रेमींसाठी ही राष्ट्रीय दर्जाच्या हॉकीची मोठी पर्वणी ठरणार आहे.

९३५ घरं, ४,६७५ नागरिक आणि पाण्यासाठी वणवण! पिंपरी-वाघेरेच्या म्हाडा मनोऱ्यांत प्रशासनाच्या उदासीनतेविरोधात संताप

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पिंपरी : प्रतिनिधी

पिंपरी-वाघेरे येथील म्हाडा मनोऱ्यांमधील तब्बल ११ इमारती, सुमारे ९३५ सदनिका आणि ४,६७५ नागरिक गेल्या अनेक दिवसांपासून अत्यंत अपुऱ्या पाणीपुरवठ्याचा सामना करत आहेत. पाणी ही नागरिकांची मूलभूत गरज असताना हजारो रहिवाशांना पुरेसे पाणी मिळत नसल्याने प्रशासनाच्या नियोजनावर गंभीर प्रश्नचिन्ह निर्माण झाले आहे.

नागरिकांना आवश्यक प्रमाणात आणि नियमित पाणीपुरवठा उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी संबंधित प्रशासनाची आहे. मात्र रहिवाशांकडून वारंवार निवेदने आणि पत्रव्यवहार करूनही ठोस उपाययोजना होत नसल्याने नागरिकांमध्ये तीव्र नाराजी पसरली आहे. घरं उभी राहिली, सदनिका वाटप झाल्या; मात्र त्या घरांमध्ये राहणाऱ्या हजारो नागरिकांसाठी पुरेशा पाण्याची व्यवस्था करण्यात प्रशासन

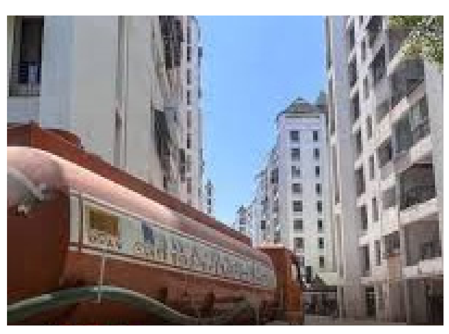

अपयशी ठरत असेल, तर हा केवळ पाणीटंचाईचा प्रश्न नसून नागरी नियोजनाच्या अपयशाचा मुद्दा ठरतो.

विशेष म्हणजे, एकाच गृहप्रकल्पात ४,६७५ नागरिक राहत असताना त्यांच्या पाण्याची गरज किती आहे, उपलब्ध पाणी किती आहे आणि वितरण व्यवस्था किती सक्षम आहे, याचे योग्य नियोजन आधीच होणे अपेक्षित होते. मात्र प्रत्यक्षात नागरिकांना अपुऱ्या पाण्यावर दिवस काढावे लागत असतील, तर प्रशासनाने याबाबत स्पष्ट उत्तर देणे गरजेचे आहे.

९३५ कुटुंबांचा प्रश्न केवळ काही दिवसांचा नाही; हा हजारो नागरिकांच्या दैनंदिन जीवनाशी जोडलेला प्रश्न आहे. पिण्यासाठी, स्वयंपाकासाठी, स्वच्छतेसाठी आणि घरगुती वापरासाठी पाणीच पुरेसे मिळत नसेल, तर नागरिकांनी करायचे काय?

प्रशासनाने केवळ पत्रव्यवहार आणि आश्वासनांमध्ये वेळ न दवडता पाणीपुरवठ्याची कायमस्वरूपी व्यवस्था, पुरेशा क्षमतेची वितरण यंत्रणा आणि निश्चित वेळापत्रक तातडीने लागू करणे आवश्यक आहे.

नागरिकांना पाण्यासाठी दररोज संघर्ष करावा लागत असेल, तर विकासाच्या घोषणा कशासाठी? ४,६७५ नागरिकांना आश्वासन नव्हे, तर नियमित आणि पुरेसा पाणीपुरवठा हवा आहे.

दैनिक राज्य लोकतंत्र हे पत्र मुद्रक, प्रकाशक मालक सीमा भिमराव मस्के यांनी जगमित्र प्रिंटर्स ॲण्ड सेल्स कॉर्पोरेशन सुमतीनगर, जालना रोड, बीड येथे छापून कार्यालय दैनिक राज्य लोकतंत्र, राजीव गांधी चौक, कॅनाल रोड, बीड, ता.जि. बीड, ४३११२२ (महाराष्ट्र) येथे प्रकाशित केले. **संपादक** - सीमा मस्के (मोकाशे) । **कार्यकारी संपादक** - सुभाष विलासराव चौरे या अंकात प्रकाशित झालेल्या मजकुरातील मतांशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. न्यायालयीन वाद बीड न्यायकक्षेत. EMAIL- RAJYALOKTANTRA@GMAIL.COM NO.L SB/BEED RNP-206/2024-26

सारांश वृत्त

निधीअभावी रखडले दिव्यांग पुनर्वसन केंद्राच्या इमारतीचे काम

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पुणे : प्रतिनिधी

औंध जिल्हा रुग्णालय परिसरात उभारण्यात येत असलेल्या जिल्हा दिव्यांग पुनर्वसन केंद्राच्या विस्तारित इमारतीचे बांधकाम निधीअभावी अंतिम टप्प्यात रखडले आहे. जिल्हा परिषद, पुणे आणि पिंपरी-चिंचवड महापालिका यांच्या संयुक्त अर्थसहाय्यातून चार मजली इमारतीचे बांधकाम सुरू करण्यात आले होते. मात्र, गेल्या काही काळापासून काम बंद असल्याने दिव्यांगांसाठी प्रस्तावित अत्याधुनिक सुविधा कधी उपलब्ध होणार, असा प्रश्न उपस्थित होत आहे.

२०२२ मध्ये इमारतीच्या कामाचे भूमिपूजन करण्यात आले होते. जिल्हा दिव्यांग सक्षमीकरण अधिकारी कार्यालयाच्या नियंत्रणाखाली सुरू असलेले हे बांधकाम आता अंतिम टप्प्यात येऊन थांबले आहे. उर्वरित कामासाठी निधी उपलब्ध नसल्याने बांधकाम रखडल्याचे सांगण्यात येत आहे.

इमारतीला अद्याप संरक्षक भिंत, प्रवेशद्वार, दरवाजे आणि लिफ्ट बसविण्याचे काम पूर्ण झालेले नाही. त्यामुळे आतापर्यंत झालेल्या बांधकामाचे नुकसान होण्याची शक्यता आहे. पावसाचे पाणी, असुरक्षित प्रवेश आणि इतर कारणांमुळे इमारतीच्या बांधकामावर परिणाम होऊ नये, यासाठी उर्वरित काम तातडीने पूर्ण करण्याची मागणी दिव्यांग पुनर्वसन क्षेत्रातील कार्यकर्त्यांकडून करण्यात येत आहे.

पहाडदरा घाटात झाडाझुडपांचा विळखा; अपघाताचा धोका वाढला

धोकादायक वळणांवर रस्ता दिसेनासा; सार्वजनिक बांधकाम विभागाने तातडीने झाडे-झुडपे हटविण्याची मागणी

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

लोणी-धामणी। प्रतिनिधी

आंबेगाव तालुक्यातील हिंगेवस्ती-अवसरी बुद्रुक ते पहाडदरा या मार्गावरील घाटात मोठ्या प्रमाणात काटेरी झाडे-झुडपे वाढल्याने वाहनचालकांसमोर अपघाताचा धोका निर्माण झाला आहे. विशेषतः घाटातील धोकादायक वळणांवर झाडांच्या फांद्या रस्त्यावर आल्याने समोरून येणारी वाहने दिसत नाहीत. त्यामुळे सार्वजनिक बांधकाम विभागाने अपघाताची वाट न पाहता या मार्गावरील झाडे-झुडपे तातडीने हटवावीत, अशी मागणी ग्रामस्थ आणि वाहनचालकांकडून होत आहे.

हिंगेवस्ती-अवसरी बुद्रुक ते पहाडदरा या रस्त्याच्या घाटात जवळपास संपूर्ण मार्गावर रस्त्याच्या दुतर्फा मोठ्या प्रमाणात झाडाझुडपांची वाढ झाली आहे. अनेक ठिकाणी फांद्या थेट रस्त्यावर आल्याने वाहनचालकांना वाहन चालविताना अडथळा निर्माण होत आहे. त्यातच घाटातील तीव्र आणि धोकादायक वळणे असल्याने समोरून येणारे वाहन वेळेत न दिसण्याची शक्यता वाढली आहे. यामुळे अनेकदा अपघात होता होता वाचल्याचे स्थानिकांचे म्हणणे आहे.

या पार्श्वभूमीवर पहाडदरा गावचे सरपंच मच्छिंद्र शिवराम वाघ, उपसरपंच कैलास वाघ, संकेत वायकर यांच्यासह स्थानिक ग्रामस्थ आणि वाहनचालकांनी संबंधित प्रशासनाने तातडीने दखल घेऊन रस्त्यालगतची झाडे-झुडपे हटवावीत, अशी मागणी केली आहे.

दरम्यान, लोणी ते जारकरवाडी मार्गावरील निसुडसर फाट्यापर्यंत अनेक ठिकाणी लहान-

मोठे खड्डे पडले आहेत. या मार्गाचा वापर लोणी, धामणी परिसरातील नागरिक, विद्यार्थी, नोकरदार, शेतकरी तसेच इतर वाहनचालक मोठ्या प्रमाणात करतात. त्यामुळे या मार्गावर दिवसभर वर्दळ असते. खड्ड्यांबरोबरच रस्त्याच्या कडेला वाढलेल्या झाडाझुडपांमुळे वाहतुकीच्या समस्येत आणखी भर पडली आहे.

निरगुडसर फाटा ते मंचर या रस्त्याचे सध्या काम सुरू आहे. या मार्गाला जवळचा पर्यायी रस्ता उपलब्ध नसल्याने सध्या वाहतूक मोठ्या प्रमाणात सुरू आहे. मात्र, रस्त्याच्या दुतर्फा वाढलेल्या दाट झाडाझुडपांमुळे समोरून येणारी वाहने वाहनचालकांना वेळेत दिसत नाहीत. त्यामुळे या मार्गावरील झाडे-झुडपे तातडीने हटविण्याची मागणी जोर धरू लागली आहे. पहाडदरा घाटमाथ्याच्या पश्चिमेला असलेले पुरातन महादेव मंदिर आणि हिरवाईने नटलेला परिसर यामुळे या भागात पर्यटकांचीही वर्दळ असते. त्यामुळे स्थानिक नागरिकांसह पर्यटक आणि वाहनचालकांच्या सुरक्षिततेच्या दृष्टीने रस्त्यालगतची वाढलेली झाडे-झुडपे हटविणे आवश्यक आहे.

अपघात झाल्यानंतर उपाययोजना करण्यापेक्षा त्यापूर्वीच प्रतिबंधात्मक कारवाई करावी. संबंधित विभागाने तातडीने पाहणी करून धोकादायक वळणांवरील झाडाझुडपे हटवावीत, अशी मागणी ग्रामस्थांकडून होत आहे.

महापौर बंगल्यावर अधिकाऱ्यांना दमदाटी! कोणी केला आरोप?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पुणे । प्रतिनिधी

पुणे शहरातील रस्त्यांवर खड्ड्यांचे साम्राज्य पसरले असून विविध विकासकामे करण्यासाठी कंपन्यांनी मोठ्या प्रमाणात रस्ते खोदले आहेत. या रस्त्यांची दुरुस्ती करण्यासाठी महापालिकेने निविदा काढल्या आहेत. या निविदांची कामे ठरावीक ठेकेदारांना मिळावीत, यासाठी महापौर बंगल्यावर अधिकाऱ्यांना बोलावून दमदाटी करून शिवीगाळ केली जाते.

महापालिकेत सत्ताधारी असलेल्या भारतीय जनता पक्षाच्या (भाजपच्या) आमदारांना ही कामे मिळावीत, यासाठी ठेकेदाराकडून दम दिला जातो, असे आरोप काँग्रेसचे नगरसेवक अरविंद शिंदे यांनी केले. २६ जुलै या दिवशीच्या महापौर बंगल्यातील सीसीटीव्ही फूटेजची तपासणी केल्यास अधिकाऱ्यांना कुणी दमदाटी केली, याचे सत्य सर्वांसमोर येईल, असेही शिंदे म्हणाले.

'शहरातील रस्त्यांचे पुनर्डांबरीकरण करण्यासाठी महापालिकेच्या पथ विभागाने काही दिवसांपूर्वी तीन निविदा काढल्या. या निविदा प्रत्येकी २५ कोटी रुपयांच्या होत्या. या निविदा महापालिकेत सत्ताधारी असलेल्या भाजपच्या मर्जीतील ठेकेदारांनाच मिळाव्यात, यासाठी महापौर मंजूषा नागपुरे यांच्या घोले रस्त्यावरील बंगल्यात बैठक घेण्यात आली. यामध्ये महापालिकेच्या पथ विभागातील अधिकाऱ्यांना बोलाविण्यात आले होते.

'डेमो'ची पुन्हा परीक्षा; आळंदीजवळ रेल्वे बंद, प्रवाशांची ससेहोलपट

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नीरा । प्रतिनिधी

आठवड्याच्या पहिल्याच दिवशी सातारा-पुणे डेमो रेल्वेचा लाल रंगाचा रेक पुन्हा एकदा प्रवाशांच्या संयमाची परीक्षा घेणारा ठरला. सोमवारी सकाळी नीरा येथून पुण्याकडे निघालेली डेमो रेल्वे आळंदी रेल्वे स्थानकाच्या पुढे अचानक बंद पडल्याने शेकडो प्रवाशांची मोठी गैरसोय झाली. इंजिन बिघाडाचा प्रकार गेल्या दोन वर्षांपासून वारंवार घडत असल्याचा आरोप प्रवाशांनी केला असून, 'रेल्वे सेवा की रोजची परीक्षा?' असा संतप्त सवाल उपस्थित केला आहे.

सातारा, लोणंद, नीरा, वाल्हे, दौंडज, जेजुरी परिसरातील विद्यार्थी, नोकरदार, व्यापारी, व्यावसायिक तसेच रुग्णांसाठी सकाळची सातारा-पुणे डेमो रेल्वे अत्यंत महत्त्वाची आहे. सकाळी सुमारे आठ वाजता नीरा येथून सुटणारी ही गाडी साधारण दहा वाजेपर्यंत पुणे स्थानकात पोहोचणे अपेक्षित असते. मात्र, गेल्या काही काळापासून गाडी वेळेत धावण्यापेक्षा वाटेत कुठे आणि कधी बंद पडेल, याचीच धास्ती प्रवाशांना वाटू लागली आहे.

सोमवारी सकाळी नीरा येथून पुण्याच्या दिशेने डेमो मार्गस्थ झाली. वाल्हे, दौंडज, जेजुरीसह पुढील स्थानकांवरून मोठ्या संख्येने प्रवासी पुण्याकडे निघाले होते. मात्र, शिंदवणे घाट पार केल्यानंतर आळंदी रेल्वे स्थानकाच्या पुढे गाडी अचानक ठप्प झाली. त्यानंतर डेमोचे मागील इंजिन सुरू करून गाडी माघारी आळंदी स्थानकावर आणण्यात आली. पुण्याहून स्वतंत्र इंजिन आणून ते डेमोला जोडण्यात आले. अखेर तब्बल दुपारी दीड वाजता गाडी पुणे स्थानकात पोहोचली.

आडबाजूच्या ठिकाणी गाडी बंद पडल्याने प्रवाशांची मोठी गैरसोय झाली. तेथून एसटी किंवा अन्य सार्वजनिक वाहतूक सहज उपलब्ध नसल्याने प्रवाशांना गाडीतून बाहेर पडणेही कठीण झाले. गाडीत असलेल्या रुग्णांना मोठा त्रास सहन करावा लागला. नोकरदारांची कार्यालयात पोहोचण्याची वेळ चुकली, तर विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयात वेळेत पोहोचता आले नाही. अनेक प्रवाशांच्या महत्त्वाच्या कामांचे वेळापत्रक कोलमडले. संतप्त विद्यार्थी व युवकांनी गाडीतून उतरून लोको पायलटला याबाबत जाब विचारला. मात्र, इंजिन फेल झाल्याचे सांगत रेल्वे कर्मचाऱ्यांनीही आपण हतबल असल्याचे स्पष्ट केले. या प्रकाराचे व्हिडिओ प्रवाशांनी समाजमाध्यमांवर प्रसारित करून रेल्वे प्रशासनाच्या कारभाराचा निषेध केला.

गेल्या दोन वर्षांत वारंवार इंजिन बिघाडाच्या घटना घडत असतानाही याच रेकचा वापर पुणे-मिरज मार्गावर का केला जात आहे, असा सवाल प्रवाशांनी उपस्थित केला आहे. 'इंजिन वारंवार फेल होते, हे रेल्वे प्रशासनाला माहीत नाही का?' असा संतप्त सवालही प्रवाशांकडून केला जात आहे.

या मार्गावर मोठ्या प्रमाणावर पासधारक व नियमित प्रवासी आहेत. त्यांच्या वेळेचा, पैशाचा आणि कामाचा विचार रेल्वे प्रशासनाने करणे अपेक्षित आहे. मात्र, वारंवार होणाऱ्या बिघाडांमुळे ही सेवा आता 'बेभरवशाची डेमो' म्हणून ओळखली जाऊ लागली आहे. पुणे-मिरज रेल्वे मार्गावर यापुढे या लाल रंगाच्या रेकचा वापर करू नये. अन्यथा नियमित रेल्वे प्रवाशांना सोबत घेऊन तीव्र आंदोलन करण्यात येईल, असा इशारा प्रवाशांनी दिला आहे. रेल्वे ही सर्वसामान्यांच्या दैनंदिन जीवनाचा आधार आहे. विद्यार्थी, नोकरदार, रुग्ण आणि व्यापाऱ्यांना वेळेत पुण्यात पोहोचण्यासाठी या डेमोवर मोठ्या प्रमाणात अवलंबून राहावे लागते. मात्र, गाडी वेळेत पोहोचण्याऐवजी वाटेतच बंद पडत असेल, तर या सेवेवर विश्वास ठेवायचा तरी कसा? असा प्रश्न आता प्रवाशांसमोर आहे.

जारकरवाडीत बिबट्याची दहशत; दिवसाढवळ्या शेळीचा फडशा

शेतकऱ्यांमध्ये भीतीचे वातावरण; वनविभागाने तातडीने पिंजरा लावण्याची मागणी

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

लोणी-धामणी । प्रतिनिधी :

जारकरवाडी (ता. आंबेगाव) परिसरात बिबट्याचा वावर वाढल्याने शेतकरी आणि पशुपालकांमध्ये भीतीचे वातावरण निर्माण झाले आहे. डिंभे धरणाच्या उजव्या कालव्यालगत असलेल्या लबडे मळा परिसरात बिबट्याने दिवसाढवळ्या शेळीवर हल्ला करून तिला ठार केले. त्यानंतर दुसऱ्याच दिवशी शेतकऱ्याला शेतालगत बिबट्याची डरकाळी ऐकू आल्याने परिसरात खळबळ उडाली आहे. वनविभागाने तातडीने या परिसराची पाहणी करून बिबट्याला जेरबंद करण्यासाठी पिंजरा लावावा, अशी मागणी शरद सहकारी पतसंस्थेचे उपाध्यक्ष रविंद्र काकडे आणि प्रगतिशील शेतकरी सूरज लबडे यांनी केली आहे.

जारकरवाडी येथील डिंभे धरणाच्या उजव्या कालव्यालगत लबडे मळा परिसर आहे. येथील शेतकरी सूरज लबडे यांची शेळी सोमवार (दि. १०) रोजी दुपारी एक ते दोनच्या सुमारास कालव्यालगत चरत होती. त्यावेळी बिबट्याने अचानक तिच्यावर हल्ला केला. या हल्ल्यात शेळी ठार झाली असून, लबडे यांचे सुमारे १५ हजार रुपयांचे आर्थिक नुकसान झाले आहे.

या घटनेनंतर मंगळवारी (दि. ११) सकाळी शेतकरी मच्छिंद्र पिंगळे शेतात काम करीत असताना शेजारील शेतातून बिबट्याच्या डरकाळीचा आवाज ऐकू आला. अचानक आलेल्या आवाजामुळे घाबरलेल्या पिंगळे यांनी शेतातून सुरक्षित ठिकाणी धाव घेतली. सलग दोन दिवस बिबट्याचा वावर निदर्शनास आल्याने शेतकरी, महिला आणि पशुपालकांमध्ये चिंतेचे वातावरण आहे.

दिवसाढवळ्या वावर; सुरक्षेचा प्रश्न ऐरणीवर

बिबट्याचा वावर आता रात्रीपुरता मर्यादित न राहता दिवसाढवळ्याही होत असल्याने शेतात काम करणाऱ्या शेतकऱ्यांच्या सुरक्षिततेचा प्रश्न निर्माण झाला आहे. शेतकरी आणि पशुपालकांना

आपल्या जीवितासोबतच शेळ्या, मेंढ्या, वासरे यांसारख्या पशुधनाचीही चिंता सतावत आहे.

त्यामुळे वनविभागाने विलंब न करता घटनास्थळी पाहणी करून बिबट्याच्या हालचालींचा मागोवा घ्यावा आणि आवश्यक त्या उपाययोजना कराव्यात. बिबट्याला पकडण्यासाठी तातडीने पिंजरा लावावा, अशी जोरदार मागणी स्थानिक शेतकऱ्यांकडून होत आहे.

'घटना घडल्यानंतरच वनविभाग जागा होणार का?'

दरम्यान, काही स्थानिक ग्रामस्थांनी वनविभागाच्या कार्यपद्धतीबाबत नाराजी व्यक्त केली आहे. वनविभागाचे काही अधिकारी व कर्मचारी मंचर येथे राहत असल्याने एखादी घटना घडल्यानंतर माहिती देऊनही घटनास्थळी पोहोचण्यास विलंब होतो, असा आरोप ग्रामस्थांनी केला आहे.

बिबट्याच्या वाढत्या वावरामुळे शेतकऱ्यांमध्ये भीती निर्माण झालेली असताना वनविभागाकडून ठोस उपाययोजना का होत नाहीत, असा सवाल ग्रामस्थ उपस्थित करीत आहेत. यापूर्वीही परिसरात बिबट्याच्या वावराच्या घटना घडल्या असल्याचे सांगत, त्या घटनांनंतर वनविभागाने नेमक्या कोणत्या उपाययोजना केल्या, याची माहिती प्रशासनाने द्यावी, अशी मागणीही ग्रामस्थांकडून होत आहे.

बिबट्याचा वावर वाढत असताना एखादी गंभीर दुर्घटना घडण्याची वाट न पाहता वनविभागाने तातडीने प्रतिबंधात्मक उपाययोजना कराव्यात, अशी अपेक्षा शेतकरी व्यक्त करीत आहेत.

मंचर बाजार समितीत कांद्याच्या भावात वाढ; उच्चांकी ३५१ रुपये प्रतिदहा किलो

२० हजार ४७८ पिशव्यांची आवक; दिल्ली-पंजाबमध्ये महाराष्ट्राच्या कांद्याला वाढती मागणी

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

मंचर । प्रतिनिधी

मंचर कृषी उत्पन्न बाजार समितीत कांद्याची आवक स्थिर असतानाच बाजारभावात चांगली वाढ झाली आहे. मंगळवारी (दि. ११) चांगल्या प्रतीच्या कांद्याला उच्चांकी ३५१ रुपये प्रतिदहा किलो असा बाजारभाव मिळाला. बाजार समितीत दिवसभरात एकूण २० हजार ४७८ पिशवी कांद्याची आवक झाली. वाढलेल्या बाजारभावामुळे कांदा उत्पादक शेतकऱ्यांना काहीसा दिलासा मिळाला आहे.

राजस्थान आणि मध्य प्रदेशातून बाजारात येणारा कांदा सध्या तुलनेने हलक्या दर्जाचा असल्याने दिल्ली आणि पंजाब या राज्यांमध्ये महाराष्ट्रातील कांद्याला चांगली मागणी निर्माण झाली आहे. परिणामी मागणीत वाढ झाल्याने कांद्याच्या बाजारभावात सुधारणा झाल्याची माहिती बाजार समितीचे सभापती निलेश थोरात यांनी दिली.

कांद्याच्या विविध प्रतवारीनुसार बाजारभावात वाढ झाल्याने शेतकऱ्यांना दिलासा मिळाला आहे. गेल्या काही काळापासून उत्पादन खर्च आणि

मंचर बाजार समितीत मंगळवारी कांद्याला प्रतिदहा किलो मिळालेले दर पुढीलप्रमाणे आहेत :

- सुपर लॉट १ नंबर गोळा कांदा : ३२० ते ३५१ रुपये
- सुपर गोळे १ नंबर कांदा : ३०० ते ३१० रुपये
- सुपर मिडीयम २ नंबर कांदा : २८० ते २९० रुपये
- गोल्टी व गोल्टा कांदा : १८० ते २४० रुपये
- बदला/चिंगळी कांदा : ७० ते १७० रुपये

बाजारभावातील तफावत यामुळे कांदा उत्पादक अडचणीत होते. त्यामुळे बाजारभावात झालेली ही सुधारणा शेतकऱ्यांसाठी महत्त्वाची मानली जात आहे.

मंगळवारचे कांद्याचे बाजारभाव बाजार समितीचे उपसभापती सचिन पानसरे यांनी जाहीर केले.

चाकण-तळेगावची कोंडी फोडण्यासाठी चार बाह्यवळण मार्ग! भूसंपादन सुरू; पण औद्योगिक पट्ट्याला कायमचा दिलासा कधी?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

चाकण : प्रतिनिधी

पुणे महानगर प्रदेशातील सर्वाधिक वर्दळीच्या औद्योगिक पट्ट्यांपैकी एक असलेल्या चाकण-तळेगाव परिसरातील वाहतूक कोंडी सोडविण्यासाठी पुणे महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने आता चार पर्यायी बाह्यवळण मार्गांचा प्रस्ताव पुढे आणला आहे. पुणे-नाशिक महामार्गासह औद्योगिक क्षेत्रातील वाढत्या वाहतुकीचा ताण कमी करण्यासाठी हे मार्ग प्रस्तावित असून, त्यासाठी आवश्यक भूसंपादनाची प्रक्रिया सुरू करण्यात आली आहे.

चाकण आणि तळेगाव हा केवळ स्थानिक वाहतुकीचा प्रश्न राहिलेला नाही. या परिसरातील औद्योगिक क्षेत्रामुळे दररोज मोठ्या प्रमाणावर मालवाहतूक आणि कामगारांची ये-जा होते. त्यामुळे मुख्य रस्त्यांवर वाहनांचा ताण वाढत असून, वाहतूक कोंडीचा थेट परिणाम उद्योग, कामगार, मालवाहतूक आणि नागरिकांच्या वेळेवर होत आहे.

या पार्श्वभूमीवर चार बाह्यवळण मार्ग उभारण्याची योजना पुढे आली आहे. मात्र बाह्यवळण रस्त्यांचा प्रस्ताव जाहीर करणे आणि ते प्रत्यक्ष

वाहतुकीसाठी खुले करणे यात मोठे अंतर आहे. भूसंपादन, निधी, प्रशासकीय मंजुरी आणि प्रत्यक्ष बांधकाम या प्रत्येक टप्प्यावर विलंब झाला तर कोंडीचा प्रश्न पुन्हा कागदावरच राहण्याची शक्यता आहे.

यापूर्वीही या भागातील वाहतूक कोंडीवर विविध उपाय सुचवले गेले आहेत. २०२५ मध्ये तळेगाव-चाकण-शिक्रापूर या सुमारे ५३ किलोमीटर मार्गाच्या विकासासाठी ४,२०६ कोटी ८८ लाख रुपयांच्या खर्चाला राज्य मंत्रिमंडळाने मंजुरी दिली होती. या मार्गात तळेगाव-चाकण दरम्यान उन्नत मार्ग आणि समांतर रस्ता, तसेच चाकण-शिक्रापूर भागात सहापदरी रस्त्याचा समावेश आहे. म्हणजेच प्रश्न केवळ नवीन रस्ते बांधण्याचा नाही, तर आधी मंजूर झालेल्या प्रकल्पांची कामे वेळेत पूर्ण करण्याचाही आहे. औद्योगिक विकासाच्या नावाखाली चाकण-तळेगाव परिसराचा विस्तार वेगाने झाला; आता त्याच विकासाची किंमत नागरिकांना रोजच्या वाहतूक कोंडीत मोजावी लागत आहे. चार बाह्यवळण मार्गांची घोषणा स्वागतार्ह असली, तरी या वेळी आश्वासनांऐवजी वेळापत्रक, निधी आणि प्रत्यक्ष कामाचा हिशेब जनतेसमोर ठेवणे आवश्यक आहे.

कारण चाकणची कोंडी फक्त रस्त्यावरची नाही; ती वर्षानुवर्षे रखडलेल्या वाहतूक नियोजनाचीही आहे.

सारांश वृत्त

सोनेच्या बाजारावर सेबीचा 'व्हॉल्ट' शिक्का! डिजिटल गोल्डपासून ईटीएफपर्यंत प्रत्येक सोन्याच्या व्यवहारावर कडक नजर?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली : प्रतिनिधी

भारतीयांच्या घरात, तिजोरीत आणि आता डिजिटल खात्यांमध्येही सोने मोठ्या प्रमाणावर पोहोचले आहे. पण या सोन्याच्या बाजारावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी आता सेबी आणखी कडक नियमनाच्या तयारीत आहे. भौतिक सोन्यावर आधारित सेबी-नियंत्रित सर्व उत्पादनांना व्हॉल्ट व्यवस्थापनाच्या नियमांच्या कक्षेत आणण्याचा प्रस्ताव बाजार नियामकाने मंगळवारी मांडला आहे. म्हणजेच सोन्याचा व्यवहार डिजिटल असला तरी त्यामागे असलेले प्रत्यक्ष सोने कुठे आहे, कोणाकडे आहे आणि ते सुरक्षित आहे कायावर नियामकाची नजर असणार आहे. सध्या व्हॉल्ट व्यवस्थापकांचे नियम प्रामुख्याने इलेक्ट्रॉनिक गोल्ड रिसीट्स म्हणजेच ईजीआरच्या मागे असलेल्या प्रत्यक्ष सोन्याला लागू होतात. मात्र सेबीच्या नव्या प्रस्तावानुसार, सेबी-नियंत्रित उत्पादनामध्ये प्रत्यक्ष सोन्याने आधारलेले बुलियन एक्स्चेंज ट्रेडेड फंड, डेरिव्हेटिव्हज आणि इतर संबंधित साधनांनाही या नियमांच्या कक्षेत आणले जाऊ शकते. यामागचा उद्देश स्पष्ट आहेडिजिटल सोन्याच्या बाजारात पारदर्शकता, सुरक्षितता आणि देखरेख मजबूत करणे. गुंतवणूकदार स्क्रीनवर सोन्याची किंमत पाहून व्यवहार करतो; पण त्या व्यवहारामागे प्रत्यक्ष सोन्याचा साठा आहे का, त्याची सुरक्षितता कोण पाहणार, त्याची नोंद कुठे आहे आणि त्या सोन्याची जबाबदारी कोणाचीहे प्रश्न आता अधिक महत्त्वाचे ठरणार आहेत. सेबीने यासाठी ईजीआरच्या चौकटीचा विस्तार करण्याबरोबरच व्हॉल्टिंग सेवांसाठी स्वतंत्र कार्यपद्धती आणि मार्गदर्शक तत्त्वे प्रस्तावित केली आहेत. नियामकाने या प्रस्तावावर १ सप्टेंबरपर्यंत सार्वजनिक अभिप्राय मागवला आहे. भारत जगातील सर्वात मोठ्या सोन्याच्या ग्राहकांपैकी एक आहे. त्यामुळे सोन्याचा बाजार केवळ गुंतवणुकीचा विषय राहिलेला नाही; तो मोठ्या आर्थिक व्यवहारांचा आणि लाखो गुंतवणूकदारांच्या पैशांचा भाग बनला आहे. अशा परिस्थितीत डिजिटल सोन्याच्या नावाखाली व्यवहार वाढत असताना त्या डिजिटल सोन्याच्या मागे असलेले खरे सोने कुठे आहे, हा प्रश्न विचारणे आता अपरिहार्य आहे.

खाजगी क्षेत्रात आरक्षण लागू करण्यासाठी संसदेने कायदा करावा: केंद्रीय राज्यमंत्री रामदास आठवले

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली : वृत्तसंस्था

सरकारी क्षेत्राप्रमाणेच आता खाजगी क्षेत्रातही अनुसूचित जाती, जमाती आणि ओबीसी घटकांसाठी आरक्षण लागू करण्यात यावे, असा कायदा संसदेने करावा, अशी जाहीर मागणी केंद्रीय सामाजिक न्याय राज्यमंत्री आणि रिपब्लिकन पक्षाचे राष्ट्रीय अध्यक्ष रामदास आठवले यांनी केली आहे. नवी दिल्लीतील नवीन महाराष्ट्र सदन येथे आयोजित पत्रकार परिषदेत ते बोलत होते.रिपब्लिकन पक्षाच्या राष्ट्रीय कार्यकारिणीच्या बैठकीत यासंदर्भातील महत्त्वपूर्ण ठराव मंजूर करण्यात आला असून, या मागणीसाठी पक्षाचे एक शिष्टमंडळ लवकरच प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांची भेट घेणार असल्याचे आठवले यांनी स्पष्ट केले.रिपब्लिकन पक्षाला लवकरच 'राष्ट्रीय पक्षाचा' दर्जा मिळणारपत्रकार परिषदेत माहिती देताना रामदास आठवले यांनी सांगितले की, आगामी काळात रिपब्लिकन पक्षाला राष्ट्रीय स्तरावर मान्यता मिळवून देणे हे पक्षाचे मुख्य उद्दिष्ट आहे. नागालँड विधानसभा निवडणुकीत दोन जागा जिंकल्याने आणि मणिपूरमधील चांगल्या कामगिरीमुळे पक्षाला राज्यस्तरीय पक्षाची अधिकृत मान्यता मिळाली आहे. सध्या देशातील २८ राज्ये आणि ७ केंद्रशासित प्रदेशांमध्ये पक्षाचे संघटन सक्रिय असल्याचे त्यांनी नमूद केले.देशव्यापी सदस्यत्व मोहीम: २ कोटी नवे सदस्य जोडणारपक्षाचा विस्तार तळागाळापर्यंत करण्यासाठी लवकरच देशपातळीवर व्यापक सदस्यत्व मोहीम राबवली जाणार आहे. याअंतर्गत देशभरात २ कोटी नवीन सदस्य जोडण्याचे लक्ष्य ठेवण्यात आले आहे. केवळ सदस्यसंख्या वाढवणे हा यामागचा उद्देश नसून प्रत्येक राज्य, जिल्हा आणि बूथ स्तरावर पक्षाची संघटनात्मक रचना मजबूत करणे हे मुख्य ध्येय असल्याचे त्यांनी सांगितले.बाबासाहेबांचे विचार हाच पक्षाचा वैचारिक आधार''डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे संविधान, समानता, स्वातंत्र्य आणि बंधुतेचे विचार देशातील प्रत्येक घटकापर्यंत पोहोचवण्यासाठी पक्ष कटिबद्ध आहे,'' असे सांगत आठवले यांनी स्पष्ट केले की, बाबासाहेबांचे विचार आणि सामाजिक न्याय हाच रिपब्लिकन पक्षाच्या राजकारणाचा मुख्य आधार आहे. पक्ष आगामी काळात अनुसूचित जाती, जमाती, अल्पसंख्याक, शेतकरी आणि कामगारांच्या हक्कांसाठी अधिक आक्रमकपणे लढणार असल्याचे त्यांनी शेवटी सांगितले.या बैठकीला राष्ट्रीय कार्यकारिणीचे सर्व पदाधिकारी, सर्व राज्यांचे प्रदेशाध्यक्ष आणि वरिष्ठ नेते उपस्थित होते.

नेताजींच्या अस्थी ८१ वर्षांनंतर भारतात येणार? मुलीची सर्वोच्च न्यायालयात धाव; केंद्राला न्यायालयाची नोटीस

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली : प्रतिनिधी

स्वातंत्र्यलढ्याच्या इतिहासातील सर्वात गूढ आणि आजही अनुत्तरित राहिलेल्या प्रश्नांपैकी एक पुन्हा सर्वोच्च न्यायालयाच्या दारात पोहोचला आहे. नेताजी सुभाषचंद्र बोस यांचे पार्थिव अवशेष टोकियोतील रेंकोजी मंदिरातून भारतात परत आणावेत, अशी मागणी करत त्यांच्या कन्या अनिता बोस फाफ यांनी सर्वोच्च न्यायालयात याचिका दाखल केली आहे. तब्बल आठ दशकांहून अधिक काळानंतर नेताजींच्या अवशेषांच्या भारतातील पुनर्वसनाचा प्रश्न पुन्हा ऐरणीवर आला आहे.

भारताचे सरन्यायाधीश सूर्यकांत यांच्या अध्यक्षतेखालील खंडपीठाने मंगळवारी केंद्र सरकारला नोटीस बजावत परराष्ट्र मंत्रालय आणि गृह मंत्रालयाकडून उत्तर मागितले आहे. विशेष म्हणजे, याच मागणीसंदर्भातील नेताजींचे नातलग आशिष रे यांनी दाखल केलेली याचिका सर्वोच्च न्यायालयाने अवघ्या चार महिन्यांपूर्वी स्वीकारण्यास नकार दिला होता. त्यामुळे आता नेताजींच्या कन्येने थेट न्यायालयाचा दरवाजा ठोठावल्याने या प्रकरणाला पुन्हा मोठे महत्त्व प्राप्त झाले आहे.

नेताजींच्या मृत्यूबाबत अधिकृतपणे मांडली गेलेली भूमिका अशी आहे की, १९४५ मध्ये जपानने मित्रराष्ट्रांसमोर शरणागती पत्करल्यानंतर सिंगापूरहून पुढे जात असताना तैहोकू म्हणजेच आजच्या तैपेई येथे झालेल्या विमान अपघातात त्यांचा मृत्यू झाला. त्यांचे पार्थिव अवशेष सप्टेंबर १९४५ च्या सुरुवातीला टोकियोला नेण्यात आले आणि तेव्हापासून ते रेंकोजी मंदिरात असल्याचे मानले जाते.

डिझेलमध्ये इथेनॉल मिसळण्याचा 'हरित' प्रयोग फसला? सुरक्षेच्या परीक्षेत सरकारचं मिश्रण नापास!

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नागपूर । प्रतिनिधी

डिझेलमध्ये इथेनॉल मिसळून पेट्रोलप्रमाणेच पर्यायी इंधनाचा मार्ग खुला करण्याच्या सरकारच्या प्रयत्नांना मोठा तांत्रिक धक्का बसला आहे. केंद्र सरकारने संसदेत दिलेल्या माहितीनुसार, इथेनॉल-मिश्रित डिझेल आवश्यक 'फ्लॅश पॉइंट' सुरक्षा निकषात अपयशी ठरले आहे. म्हणजेच पर्यावरणपूरक इंधनाचा दावा करण्यापूर्वी त्याच्या सुरक्षेचा मूलभूत प्रश्नच अद्याप सुटलेला नाही.

केंद्रीय पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायू राज्यमंत्री सुरेश गोपी यांनी सोमवारी, १० ऑगस्ट रोजी संसदेत लेखी उत्तरात ही माहिती दिली. सरकारी तेल विपणन कंपन्यांनी त्यांच्या संशोधन व विकास केंद्रांमार्फत इथेनॉल-डिझेल मिश्रणाच्या चाचण्या केल्या. या चाचण्यांसाठी मान्यताप्राप्त प्रयोगशाळा आणि वाहन उत्पादकांचीही मदत घेण्यात आली. मात्र, चाचण्यांचे निष्कर्ष सरकारच्या इंधन धोरणासाठी गंभीर प्रश्न उभे करणारे ठरले आहेत.

इथेनॉल मिसळल्यानंतर डिझेलचा फ्लॅश पॉइंट मोठ्या प्रमाणात कमी झाला, त्यामुळे हे मिश्रण निर्धारित डिझेल सुरक्षा मानकांची पूर्तता करू शकले नाही. फ्लॅश पॉइंट म्हणजे इंधनातून ज्वलनशील वाफ तयार होऊन ती पेट घेण्याची शक्यता निर्माण होणारे किमान तापमान. त्यामुळे हा केवळ प्रयोगशाळेतील तांत्रिक आकडा नसून इंधनाची साठवणूक, वाहतूक आणि वापराच्या सुरक्षिततेशी थेट संबंधित मुद्दा आहे.

इथेनॉल मिश्रित पेट्रोलच्या माध्यमातून जैवइंधनाचा वापर वाढवण्याचे धोरण सरकारने मोठ्या प्रमाणावर पुढे नेले आहे. त्याच धर्तीवर डिझेलमध्येही इथेनॉलचा वापर करून आयात केलेल्या जीवाश्म इंधनावरील अवलंबित्व कमी करण्याची अपेक्षा होती. पण डिझेलच्या बाबतीत विज्ञानाने सध्या सरकारला स्पष्ट इशारा दिला आहेफक्त 'मिश्रण' करून पर्यावरण आणि ऊर्जा सुरक्षेचा प्रश्न सुटत नाही; इंधन सुरक्षितही असावे लागते.

सगळ्यात महत्त्वाचे म्हणजे, हा प्रयोग व्यापक वापरासाठी पुढे नेण्यापूर्वी तांत्रिक अडचण सोडवावी लागणार आहे. त्यामुळे आता प्रश्न सरकारच्या घोषणांचा नसून चाचण्यांच्या निष्कर्षांचा आणि जनतेच्या सुरक्षेचा आहे. पर्यावरणाच्या नावाखाली असे इंधन बाजारात आणायचे असेल, तर त्याची सुरक्षितता आधी सिद्ध करावी लागेल.

बॉक्साइटच्या नावाखाली पूर्व घाटांचा विध्वंस? ओडिशात खनिज लिलावावर पर्यावरणवाद्यांचा सरकारला थेट सवाल!

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली : वृत्तसंस्था

ओडिशाच्या डोंगररांगांमध्ये दडलेल्या बॉक्साइटच्या साठ्यांना विकासाच्या नावाखाली बाजारात उतरवण्याची तयारी सुरू असताना पर्यावरणवाद्यांनी सरकारच्या खाण धोरणावर गंभीर प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले आहे. देशाच्या गरजेपेक्षा कितीतरी अधिक बॉक्साइटचे उत्पादन होत असताना आणखी खाणी कशासाठी? आणि त्याची किंमत पूर्व घाटातील जंगल, डोंगर, पाणी आणि स्थानिक पर्यावरणानेच का मोजायची? असा थेट सवाल आंदोलकांनी केला आहे.

ओडिशातील बॉक्साइट साठ्यांच्या लिलावावर चिंता व्यक्त करताना पर्यावरण कार्यकर्त्यांनी आरोप केला आहे की, सध्याचेच उत्पादन देशाच्या गरजेपेक्षा जास्त असताना नव्या खाणींना परवानगी देणे म्हणजे पूर्व घाटाच्या पर्यावरणीयदृष्ट्या संवेदनशील परिसरावर आणखी घाव घालणे होय. खाणकामामुळे केवळ डोंगर पोखरले जात नाहीत, तर त्याचा परिणाम जंगल, जैवविविधता आणि पाण्याच्या नैसर्गिक स्रोतांवरही होतो, असा त्यांचा दावा आहे.

गोल्डमन पर्यावरण पुरस्कार विजेते पर्यावरणवादी प्रफुल्ल सामंतरा यांनी मंगळवारी पत्रकार परिषदेत सरकारच्या धोरणावर तीव्र नाराजी व्यक्त केली. त्यांच्या मते, बॉक्साइट खाणींचे परवाने सरसकट देण्याची प्रक्रिया सुरू राहिली तर ओडिशाच्या खनिज संपत्तीचा वेगाने ऱ्हास होईल आणि शाश्वत जलस्रोतांवरही गंभीर परिणाम होऊ शकतो. सामंतरांनी आधीच मंजूर केलेल्या बॉक्साइट साठ्यांबाबतचे निर्णय रद्द करण्याची आणि आगामी खाणींसाठी काढलेल्या लिलावाच्या अधिसूचना मागे घेण्याची मागणी केली आहे. प्रश्न फक्त बॉक्साइटचा नाही; प्रश्न विकासाची व्याख्या नेमकी कोणासाठी आणि कोणत्या किंमतीवर केली जाते, हा आहे. खनिज उद्योगाला कच्चा माल मिळतो म्हणून डोंगर फोडायचे, जंगल हटवायचे आणि पाण्याचे स्रोत धोक्यात घालायचेआणि त्याला विकासाचे लेबल लावायचे, हा मॉडेल किती काळ चालणार?

ओडिशाच्या पूर्व घाटात एकदा पर्यावरणीय हानी झाली तर ती केवळ सरकारी फाइलमध्ये 'पुनर्संचयित' करता येणार नाही. डोंगर पुन्हा उभे करता येत नाहीत, नष्ट झालेले जलस्रोत आदेश काढून परत आणता येत नाहीत आणि जैवविविधतेचा नाश भरपाईच्या धनादेशाने भरून निघत नाही.

त्यामुळे सरकारसमोर आता खरा प्रश्न उभा आहेदेशाच्या गरजेपेक्षा अधिक बॉक्साइट असताना आणखी उत्खननाचा हट्ट कशासाठी? खनिज संपत्ती वाढवायची की निसर्गाची संपत्ती संपवायची? विकासाच्या नावाखाली पूर्व घाटांची किंमत चुकवण्याआधी या प्रश्नांची स्पष्ट उत्तरे सरकारने जनतेला देणे गरजेचे आहे.

सीमेवर शांतता नसेल तर भारत-चीन संबंधही सुरळीत नाहीत! अरुणाचलच्या नावांवर चीनला भारताचा थेट इशारा

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली । प्रतिनिधी

भारत-चीन संबंधांवर पुन्हा एकदा सीमावादाची सावली गडद होताना दिसत आहे. सीमेची स्थितीच द्विपक्षीय संबंधांची स्थिती दर्शवेल, असा स्पष्ट संदेश भारताने मंगळवारी चीनला दिला. प्रत्यक्ष नियंत्रण रेषेवर म्हणजेच एलएसीवर शांतता आणि स्थैर्य राखणे हे भारतासाठी सर्वोच्च महत्त्वाचे असल्याचे परराष्ट्र मंत्रालयाने स्पष्ट केले आहे. म्हणजेच दिल्लीचा संदेश सरळ आहेसीमेवर तणाव कायम ठेवून बीजिंगसोबत सामान्य आणि विश्वासार्ह संबंधांची अपेक्षा करता येणार नाही.

परराष्ट्र मंत्रालयाचे प्रवक्ते रणधीर जयस्वाल यांनी पत्रकार परिषदेत भारताची भूमिका स्पष्ट करताना सांगितले की, भारत-चीन संबंधांचा व्यापक स्तर आणि सीमेवरील परिस्थिती यांचा थेट संबंध आहे. एलएसीवर शांतता आणि स्थैर्य नसेल, तर द्विपक्षीय संबंध सामान्य करण्याच्या प्रक्रियेलाही त्याचा परिणाम भोगावा लागेल.

दरम्यान, अरुणाचल प्रदेशातील २७ ठिकाणे आणि भौगोलिक वैशिष्ट्यांना प्रमाणित भारतीय नावे देण्याच्या भारताच्या निर्णयावर चीनने केलेली टीका भारताने स्पष्ट शब्दांत फेटाळून लावली आहे. अरुणाचल प्रदेश हा भारताचा अविभाज्य आणि अभिन्न भाग असल्याचे परराष्ट्र मंत्रालयाने पुन्हा ठामपणे सांगितले.

भारताने चीनच्या आक्षेपांना उत्तर देताना एक महत्त्वाचा संदेश दिला आहेनावे बदलल्याने वास्तव बदलत नाही आणि आक्षेप घेतल्याने भारतीय भूभागावरील भारताचा अधिकार संपत नाही. अरुणाचल प्रदेशाबाबत भारताची भूमिका स्पष्ट आणि सातत्यपूर्ण असल्याचे मंत्रालयाने अधोरेखित केले. या संपूर्ण वादातून भारत-चीन संबंधांमधील मूलभूत अडचण पुन्हा समोर आली आहे. एका बाजूला संवाद, व्यापार आणि राजनैतिक संबंध सुधारण्याच्या चर्चा; तर दुसऱ्या बाजूला सीमेवरील तणाव, भूभागावरील दावे आणि एकमेकांच्या निर्णयांवर आक्षेप. कागदावर संबंध सुधारण्याच्या चर्चा आणि प्रत्यक्ष सीमेवर अविश्वासहा विरोधाभास किती काळ चालणार?

भारताने चीनला स्पष्ट संकेत दिला आहे की, सीमेवर शांतता ही केवळ लष्करी गरज नाही, तर संपूर्ण द्विपक्षीय संबंधांची पूर्वअट आहे. अरुणाचल प्रदेशाबाबतही भारत आपल्या भूमिकेपासून मागे हटणार नसल्याचे स्पष्ट झाले आहे.

आता खरी कसोटी चीनची आहे. सीमेवर स्थैर्य हवे असेल तर कृतीतून विश्वास निर्माण करावा लागेल; केवळ शब्दांनी भारत-चीन संबंधांतील दरी भरून निघणार नाही.

पती कमावतो म्हणून पत्नीला 'पगाराच्या हिशोबाने' पोटगी? दिल्ली हायकोर्टाने फॅमिली कोर्टाला सुनावले! शिक्षण, पात्रता आणि आर्थिक क्षमता कुठे गेली?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली / प्रतिनिधी

लग्न मोडलं की पतीचा पगार पाहा, बँक बॅलन्स पाहा आणि त्यातून पत्नीला किती अंतरिम पोटगी द्यायची ते ठरवाकायदा इतका सोपा आहे, असा समज असेल तर दिल्ली उच्च न्यायालयाने त्याला चांगलाच धक्का दिला आहे. पत्नीला अंतरिम पोटगी देताना केवळ पती किती कमावतो याकडे पाहून निर्णय घेता येणार नाही; पत्नीची शैक्षणिक पात्रता, तिची आर्थिक क्षमता आणि प्रकरणातील इतर संबंधित परिस्थितींचाही एकत्रित विचार करावा लागेल, असे न्यायमूर्ती सौरभ बॅनर्जी यांनी स्पष्ट केले आहे. ११ ऑगस्ट २०२६ रोजी समोर आलेल्या या निर्णयामुळे वैवाहिक वादांमध्ये अंतरिम पोटगी निश्चित करण्याच्या पद्धतीवर पुन्हा प्रश्नचिन्ह निर्माण झाले आहे.

न्यायालयाचा रोख स्पष्ट आहेपती 'मनीड मॅन' आहे म्हणून त्याच्या उत्पन्नालाच पोटगीचा एकमेव मीटर बनवू नका. फॅमिली कोर्टाने अंतरिम पोटगी ठरवताना प्रकरणातील 'क्युम्युलेटिव्ह व्हेरिएबल्स', म्हणजेच एकूण परिस्थितीचा विचार करणे आवश्यक आहे. पत्नी किती शिकलेली आहे? तिच्याकडे कोणती व्यावसायिक पात्रता आहे? ती स्वतः कमावू शकते का? तिचे प्रत्यक्ष उत्पन्न किती आहे? तिची आर्थिक परिस्थिती काय आहे? अशा अनेक प्रश्नांची उत्तरे तपासल्याशिवाय केवळ पतीच्या उत्पन्नावर आधारित गणित मांडणे न्यायाच्या कसोटीवर टिकणार नाही, असा संदेश या निर्णयातून मिळतो.

पण इथेच या निर्णयाचा सर्वात महत्त्वाचा भाग आहे. उच्च शिक्षण म्हणजे आपोआप नोकरी आणि नोकरी म्हणजे आपोआप आर्थिक स्वावलंबन, असा सरळसोट निष्कर्षही न्यायालयाने दिलेला नाही.

यापूर्वीच्या निर्णयांमध्ये दिल्ली उच्च न्यायालयाने स्पष्ट केले आहे की केवळ शैक्षणिक पात्रता किंवा सैद्धांतिक कमाईची क्षमता असल्यामुळे प्रत्यक्ष अंतरिम पोटगी नाकारता येत नाही. २०२६ मधील एका प्रकरणात न्यायालयाने पत्नी प्रत्यक्षात आर्थिकदृष्ट्या स्वतंत्र आहे का, याकडे विशेष लक्ष दिले होते.

म्हणजेच कायद्याचा संदेश ना पतीविरोधात आहे, ना पत्नीविरोधात. संदेश आहेपोटगीचे गणित एकतर्फी करू नका. पतीचा पैसा हा महत्त्वाचा घटक आहे; पण तो एकमेव घटक नाही. दुसरीकडे पत्नी शिकलेली आहे म्हणून ती नक्कीच कमावत असेल, असाही अंदाज बांधता येणार नाही. प्रत्यक्ष आर्थिक परिस्थिती तपासावी लागेल.

याच ठिकाणी फॅमिली कोर्टांच्या कार्यपद्धतीवर गंभीर प्रश्न उपस्थित होतो. न्यायालयीन आदेश हा केवळ 'पतीची कमाई ÷ काही टक्के = पत्नीची पोटगी' अशा कॅल्क्युलेटरच्या सूत्रावर आधारित असणार असेल, तर मग वैवाहिक वादातील वास्तविक परिस्थिती, दोन्ही पक्षांची जबाबदारी, जीवनमान, मुलांचा खर्च, पत्नीचे शिक्षण, रोजगाराची शक्यता आणि प्रत्यक्ष उत्पन्न यांचा तपास कशासाठी?

दिल्ली उच्च न्यायालयाचा हा निर्णय त्यामुळे पोटगी बंद करण्याचा आदेश नसून पोटगी ठरवण्याच्या प्रक्रियेला अधिक संतुलित करण्याचा इशारा आहे. न्यायालयाने एका बाजूला पतीची आर्थिक क्षमता दुर्लक्षित करू नये, तर दुसऱ्या बाजूला पत्नीची पात्रता आणि संभाव्य आर्थिक स्वावलंबन पूर्णपणे दुर्लक्षित करू नये, अशी भूमिका घेतली आहे. थोडक्यात, पतीचा पगार मोठा आहे म्हणून पत्नीला आपोआप मोठी पोटगी आणि पत्नी शिकलेली आहे म्हणून तिला आपोआप पोटगी नाहीदोन्हीही अर्धसत्य. न्यायालय म्हणते, आधी संपूर्ण परिस्थिती तपासा आणि मग निर्णय घ्या. कारण वैवाहिक न्यायालय हे ना पतीच्या पगाराची पावती पाहून यांत्रिक गणित करणारे कार्यालय आहे, ना पत्नीच्या पदवीचे प्रमाणपत्र पाहून तिची आर्थिक स्वतंत्रता गृहीत धरणारे केंद्र. न्याय हवा असेल तर दोन्ही बाजूंच्या वास्तवाचा हिशोब करावाच लागेल.